
02013130910020028

17563

ΕΦΗΜΕΡΙΣ ΤΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ

ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

ΤΕΥΧΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ **Αρ. Φύλλου 1313**

9 Οκτωβρίου 2002

ΑΠΟΦΑΣΕΙΣ

Αριθ. 101609/Γ2

Πρόγραμμα Σπουδών του μαθήματος της Ιστορίας του Ενιαίου Λυκείου.

Ο ΥΠΟΥΡΓΟΣ ΕΘΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ

Έχοντας υπόψη:

1. Τις διατάξεις του εδαφ. δ. της παραγράφου 9 του άρθρου 8 του Ν. 1566/85, όπως τροποποιήθηκε και ισχύει με τις διατάξεις 1 και 2 του άρθρου 7 του Ν. 2525/97 «Ενιαίο Λύκειο, πρόσβαση των αποφοίτων στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση, αξιολόγηση του εκπαιδευτικού έργου και άλλες διατάξεις» (ΦΕΚ 188-Α).

2. Τις διατάξεις του άρθρου 29α του Ν. 1558/85 ΦΕΚ 137-Α, όπως συμπληρώθηκε με το άρθρο 27 του Ν. 2081/92 (ΦΕΚ 154-Α) και τροποποιήθηκε με το άρθρο 1 παράγραφος 2α του Ν. 2469/97 (ΦΕΚ 38 -Α), και το γεγονός ότι από την απόφαση αυτή δεν προκαλείται δαπάνη σε βάρος του κρατικού προϋπολογισμού.

3. Την εισήγηση του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου, όπως αυτή διατυπώθηκε με την αριθμ. 12/2002 πράξη του Τμήματος Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου, αποφασίζουμε:

Άρθρο μόνον

καθορίζουμε το Πρόγραμμα Σπουδών του μαθήματος της Ιστορίας του Ενιαίου Λυκείου ως εξής:

Α. ΣΚΟΠΟΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

1. Γενικός σκοπός διδασκαλίας του μαθήματος της Ιστορίας

Γενικός σκοπός διδασκαλίας της Ιστορίας είναι η ανάπτυξη της ιστορικής σκέψης και της ιστορικής συνείδησης. Η γνώση του παρελθόντος για την κατανόηση του παρόντος και το σχεδιασμό του μέλλοντος, υφίσταται ως βασική ιδέα για τον προσδιορισμό της ιστορικής συνείδησης και της ιστορικής σκέψης. Ειδικότερα, η ανάπτυξη ιστορικής σκέψης αφορά την κατανόηση των ιστορικών γεγονότων και των σχέσεων που τα συνδέουν, ενώ η καλλιέργεια ιστορικής συνείδησης αφορά την εξασφάλιση των προϋποθέσεων για την εκδήλωση υπεύθυνης συμπεριφοράς στο παρόν και το μέλλον. Έτσι, με τη διδασκαλία της Ιστορίας ο μαθητής μπορεί όχι μόνο να αποκτήσει την επίγνωση ότι ο σύγχρονος κόσμος αποτελεί συνέχεια του παρελθόντος, αλλά και να συνειδητοποιήσει ότι ο σύγχρονος ιστορικός ορίζοντας συνδέεται άμεσα με τη ζωή του. Ο σκοπός της ιστορικής σκέψης και της ιστορικής συνείδησης συνδέεται έτσι με το γενικότερο σκοπό της εκπαίδευσης που αναφέρεται στην προετοιμασία συνειδητών πολιτών.

2. Επιμέρους σκοποί διδασκαλίας στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση

Με τη διδασκαλία της Ιστορίας στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση επιδιώκονται οι παρακάτω επιμέρους σκοποί:

- Να κατανοήσουν οι μαθητές ότι ο κόσμος στον οποίο ζουν είναι αποτέλεσμα μιας εξελικτικής πορείας με υποκείμενα δράσης τους ανθρώπους.
- Να καταστούν ικανοί, μέσα από τη γνώση του παρελθόντος, να κατανοήσουν το παρόν, να στοχαστούν για τα προβλήματά του και να προγραμματίσουν ορθά το μέλλον.
- Να συνειδητοποιήσουν την προσωπική τους ευθύνη για την πορεία της κοινωνίας στην οποία ζουν.
- Να διαμορφώσουν, μέσα από τη μελέτη των επιμέρους πολιτισμών και της συνεισφοράς τους στον παγκόσμιο πολιτισμό, πνεύμα μετριοπάθειας, ανοχής και σεβασμού στο διαφορετικό.
- Να οικοδομήσουν, μέσα από τη μελέτη του δικού τους πολιτισμού, την εθνική και πολιτιστική τους ταυτότητα.
- Να συνειδητοποιήσουν την αναγκαιότητα κριτικής αξιολόγησης των πηγών της ιστορικής γνώσης.

Ειδικότερα για το Λύκειο επιδιώκονται οι παρακάτω σκοποί:

- Να γνωρίσουν οι μαθητές την ελληνική και παγκόσμια ιστορία από την αρχαιότητα ως σήμερα και να κατανοήσουν το βαθμό σύνδεσης της ιστορικής πορείας του Ελληνισμού με τις εξελίξεις που έλαβαν χώρα σε ευρωπαϊκό και παγκόσμιο επίπεδο.
- Να κατανοήσουν, ειδικότερα, την πολυπλοκότητα του σύγχρονου κόσμου, με τη συστηματικότερη μελέτη του 20ού αιώνα.
- Να γνωρίσουν διαστάσεις του ιστορικού γίγνεσθαι που δεν παρουσιάστηκαν ή δεν μελετήθηκαν συστηματικά στο Δημοτικό ή στο Γυμνάσιο.
- Να κατανοήσουν ότι η Ιστορία είναι ανακατασκευή του παρελθόντος, ότι βασίζεται σε πηγές και ότι συνιστά επιλεκτική διαδικασία.

• Να συλλαμβάνουν το ιστορικό παρελθόν ως ολότητα, σε κάθε εξεταζόμενη περίοδο, ως συνάρθρωση των ποικίλων πεδίων της ανθρώπινης δραστηριότητας, και να κατανοούν την επίδραση και τον αλληλοκαθορισμό τους.

• Να μελετήσουν τις σχέσεις μεταξύ των λαών και να εκτιμήσουν τη συνεισφορά αυτών (των λαών) στον παγκόσμιο πολιτισμό.

• Να οικειωθούν το περιεχόμενο ιστορικών όρων και εννοιών, αναγκαίων για τη βαθύτερη και πληρέστερη ιστορική γνώση ή σχετικών με διαστάσεις της ιστορικής πραγματικότητας που δεν διδάχτηκαν στην εννιάχρονη υποχρεωτική εκπαίδευση.

• Να βελτιώσουν και να επεκτείνουν γνωστικές ικανότητες που αποκτήθηκαν στην εννιάχρονη υποχρεωτική εκπαίδευση.

• Να αναλύουν λογικά πληροφορίες και να τις αξιοποιούν για τη βαθύτερη κατανόηση του ιστορικού παρελθόντος.

• Να συνδέουν και να συσχετίζουν με τρόπο τεκμηριωμένο γεγονότα, περιόδους, ιδέες διαφόρων εποχών και τόπων.

• Να συνθέτουν και να παρουσιάζουν με τρόπο ολοκληρωμένο και διεξοδικό ιστορικά θέματα.

• Να προσεγγίζουν κριτικά διάφορα είδη ιστορικών πηγών ανάλογα με το είδος τους και την εποχή στην οποία αναφέρονται.

• Να εισαχθούν στη διαδικασία κατανόησης, ανάλυσης και αξιολόγησης των διαφορετικών οπτικών με τις οποίες προσεγγίζονται και ερμηνεύονται τα ιστορικά γεγονότα και φαινόμενα από τους ιστορικούς.

• Να συνειδητοποιήσουν την ατομική και συλλογική ευθύνη του ανθρώπου για τη δημοκρατική λειτουργία της ανθρώπινης κοινωνίας και την πρόοδο του πολιτισμού.

• Να αναπτύξουν θετική στάση για τη συμμετοχή τους στο ιστορικό γίγνεσθαι.

Β. ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΣΠΟΥΔΩΝ

Στο Λύκειο διδάσκεται η Ιστορία του αρχαίου, του μεσαιωνικού και του νεότερου κόσμου, με συστηματική ένταξη της Ελληνικής Ιστορίας στο παγκόσμιο πλαίσιο.

Α΄ τάξη Λυκείου

α. Μάθημα Γενικής παιδείας

Ιστορία του Αρχαίου κόσμου, από τους προϊστορικούς πολιτισμούς της Ανατολής έως και την εποχή του Ιουστινιανού, με βασικό περίγραμμα της Αρχαίας Ελληνικής Ιστορίας ως τον Μ. Αλέξανδρο.

β. Μάθημα Επιλογής

Ρίζες του Ευρωπαϊκού πολιτισμού

Β΄ τάξη Λυκείου

α. Μάθημα Γενικής παιδείας

Ιστορία του Μεσαιωνικού και Νεότερου κόσμου, από την εποχή του Ιουστινιανού έως το Συνέδριο της Βιέννης.

β. Μάθημα Επιλογής

Θέματα Ιστορίας

γ. Μάθημα Επιλογής

Κοινωνική και πολιτική οργάνωση στην Αρχαία Ελλάδα

Γ΄ τάξη Λυκείου

α. Μάθημα Γενικής παιδείας

Ιστορία του Νεότερου και του Σύγχρονου κόσμου, από το Συνέδριο της Βιέννης ως σήμερα

β Μάθημα Θεωρητικής Κατεύθυνσης

Ιστορία (Θέματα Νεοελληνικής Ιστορίας)

Γ. ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗ ΤΩΝ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

Α΄ ΤΑΞΗ ΕΝΙΑΙΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ

(ΜΑΘΗΜΑ ΓΕΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ)

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΑΡΧΑΙΟΥ ΚΟΣΜΟΥ (ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΠΡΟΪΣΤΟΡΙΚΟΥΣ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥΣ ΤΗΣ ΑΝΑΤΟΛΗΣ ΕΩΣ ΤΗΝ ΕΠΟΧΗ ΤΟΥ ΙΟΥΣΤΙΝΙΑΝΟΥ)

ΕΝΟΤΗΤΕΣ - ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ	ΣΤΟΧΟΙ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ
Ι. ΑΡΧΑΙΟΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΙ ΤΗΣ ΕΓΓΥΣ ΑΝΑΤΟΛΗΣ	
ΓΕΝΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΤΩΝ ΛΑΩΝ ΤΗΣ ΜΕΣΟΓΕΙΟΥ	
Η Εγγύς Ανατολή (Λαοί Μεσοποταμίας, Εβραίοι, Φοίνικες, Χετταίοι, Μήδοι και Πέρσες)	-Να πληροφορηθούν βασικά στοιχεία για την ιστορική πορεία των Σουμερίων, Βαβυλωνίων, Ασσυρίων, Χετταίων, Εβραίων, Φοινίκων, Μήδων και Περσών. -Να διαπιστώσουν ότι ο γεωγραφικός παράγοντας (π.χ. τα μεγάλα ποτάμια, θάλασσα) έπαιξε σημαντικό ρόλο στη διαμόρφωση των πολιτισμών. -Να κατανοήσουν τη συνεχή αλληλεπίδραση των λαών της Εγγύς Ανατολής όχι μόνο μέσω των συγκρούσεων και των συμμαχιών αλλά και μέσω πολιτισμικών ανταλλαγών.
Η Αίγυπτος	-Να κατανοήσουν ότι η γεωγραφική θέση της Αιγύπτου επηρέασε και την πολιτισμική της πορεία.
ΠΟΛΙΤΙΚΗ, ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ, ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΛΑΩΝ ΤΗΣ ΕΓΓΥΣ ΑΝΑΤΟΛΗΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΑΙΓΥΠΤΟΥ	
Πολιτική Οργάνωση	-Να γνωρίσουν το πολίτευμα, τη διοικητική μηχανή και το σύστημα

	απονομής της δικαιοσύνης. -Να συγκρίνουν την οργάνωση της εξουσίας και την εξέλιξή της στους διάφορους λαούς της περιοχής και να διαπιστώσουν τις ομοιότητες και τις διαφορές που παρουσιάζονται. -Να κατανοήσουν ότι η ανάγκη κρατικής συνοχής από τη μια και η επιθυμία διατήρησης των πολιτισμικών ιδιαιτεροτήτων από την άλλη οδήγησαν σε εντάσεις.
Κοινωνία.	-Να συγκρίνουν την κοινωνική διάρθρωση των λαών της περιοχής και τη λειτουργική θέση της δουλείας. -Να αντιληφθούν ότι οι τεχνολογικές καινοτομίες (π.χ. πολεμικό άρμα) προώθησαν κοινωνικές αλλαγές.
Οικονομία	-Να εκτιμήσουν τη σημασία των καινοτομιών στη γεωργική καλλιέργεια (άροτρο, αρδεύσεις) και στην κατεργασία των προϊόντων (υφαντουργία, υαλουργία, αγγειοπλαστική, μεταλλουργία).
ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ	
Θρησκεία	-Να αντιληφθούν την επίδραση της θρησκείας στην πολιτική, οικονομική και κοινωνική ζωή των ανατολικών λαών.
Επιστήμες	-Να συσχετίσουν την ανάπτυξη των επιστημών (Μαθηματικών, Αστρονομίας, Ιατρικής) με την αντιμετώπιση καθημερινών προβλημάτων. -Να εκτιμήσουν τη σημασία του ημερολογίου για τον προγραμματισμό των γεωργικών εργασιών και των λατρευτικών εκδηλώσεων.
Γράμματα και Τέχνες	-Να αναγνωρίσουν τις ανάγκες που οδήγησαν στην επινόηση της γραφής και της αρίθμησης και να κατανοήσουν τη σημασία τους στην ανθρώπινη επικοινωνία -Να γνωρίσουν δείγματα από τα λογοτεχνικά έργα που έχουν διασωθεί (ύμνοι, έπος Γκιλγκαμές, κ.α.). -Να επισημάνουν την επίδραση της πολιτικής και κοινωνικής ζωής στην καλλιτεχνική δημιουργία. -Να κατανοήσουν τις ομοιότητες (π.χ. μεγαλιθικές κατασκευές) αλλά και τις ιδιαιτερότητες στην τέχνη των λαών αυτών.
ΙΙ. ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΕΩΣ ΤΟ 323 π.Χ.	
ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΡΟΪΣΤΟΡΙΑ	
Στοιχεία Αιγαιακών πολιτισμών	-Να παρακολουθήσουν συνοπτικά την πορεία των προϊστορικών πολιτισμών του Αιγαίου.
Μινωικός και Μυκηναϊκός πολιτισμός	-Να αντιληφθούν το πλέγμα επαφών και αλληλεπιδράσεων των Μινωιτών και των Μυκηναίων με τους άλλους λαούς. -Να συνειδητοποιήσουν τη συμβολή τους στην πολιτισμική ανάπτυξη της Μεσογείου κατά την εποχή του χαλκού.
Η ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΑΔΑ ΑΠΟ ΤΟ 1100 ΕΩΣ ΤΟ 323 Π.Χ.	
Αλλαγές στον ελλαδικό χώρο (11ος-8ος αι. π.Χ.)	-Να κατανοήσουν τις αλλαγές που συμβαίνουν στο πολιτικό και οικονομικό πεδίο (από την πτώση των ανακτόρων ως τη δημιουργία της πόλης-κράτους) καθώς και τα στοιχεία που προμηνύουν την επόμενη περίοδο.
Η πόλη κράτος. Εξάπλωση των Ελλήνων ($8^{ος}$-$6^{ος}$ αι. π.Χ.)	-Να κατανοήσουν ότι η συστηματική επανασύνδεση των Ελλήνων με τη Μεσόγειο σε συνδυασμό με τις πολιτικές, κοινωνικές και οικονομικές συνθήκες των πόλεων-κρατών οδήγησαν στην αναγέννηση της Ελλάδας. -Να γνωρίσουν τον πολιτισμό των αρχαϊκών χρόνων και να αξιολογήσουν τη συμβολή του στη διαμόρφωση του πολιτισμού των κλασικών χρόνων.
Ο ελληνικός κόσμος του 5ου και 4ου	-Να παρακολουθήσουν τα κύρια γεγονότα της εποχής αυτής που

αιώνα, έως το 323 π.Χ.	αποτέλεσαν σταθμούς στην παγκόσμια πολιτική, κοινωνική και πολιτισμική ιστορία. -Να αναγνωρίσουν τον κυρίαρχο ρόλο της Αθήνας του 5ου αι. π.Χ.. -Να προβληματιστούν για τους ανταγωνισμούς μεταξύ των ελληνικών πόλεων και το ρόλο του περσικού παράγοντα. Να γνωρίσουν την άνοδο της Μακεδονίας, τη στροφή προς την Ανατολή και το "οικουμενικό κράτος" του Μ. Αλεξάνδρου ως απαρχές μιας νέας εποχής.
Ο ελληνικός πολιτισμός της Γεωμετρικής, Αρχαϊκής και Κλασικής περιόδου	-Να εκτιμήσουν τη συμβολή των Ελλήνων στην εξέλιξη της επιστήμης. -Να γνωρίσουν και να κατανοήσουν τα βασικά χαρακτηριστικά και την εξέλιξη της αρχαίας ελληνικής τέχνης. -Να αξιολογήσουν το χαρακτήρα και την προσφορά του κλασικού πολιτισμού στις διάφορες εκφάνσεις του.
III. ΟΙ ΕΛΛΗΝΙΣΤΙΚΟΙ ΧΡΟΝΟΙ	
ΤΑ ΕΛΛΗΝΙΣΤΙΚΑ ΚΡΑΤΗ.	
Χαρακτηριστικά των μοναρχιών των Ελληνιστικών χρόνων	-Να γνωρίσουν τους παράγοντες που οδήγησαν στη διάλυση του κράτους του Μ. Αλεξάνδρου και στη διαμόρφωση των ελληνιστικών βασιλείων. -Να επισημάνουν την παράλληλη διατήρηση κοινών στοιχείων στο οικονομικό, πολιτειακό και πολιτισμικό πεδίο του όλου ελληνιστικού κόσμου.
Οι ελληνιστικές μοναρχίες της Ανατολής	-Να κατανοήσουν τη δομή και το χαρακτήρα των Ελληνιστικών βασιλείων και να εκτιμήσουν την πολιτική τους στον ασιατικό και μεσογειακό χώρο.
Βασίλεια του ελλαδικού χώρου	-Να ενημερωθούν για την πορεία των ελληνιστικών βασιλείων της Μακεδονίας και της Ηπείρου και για την πολιτική τους στην ευρύτερη περιοχή.
Πόλεις-κράτη	-Να κατανοήσουν την οικονομική και κοινωνική κρίση των ελληνικών πόλεων-κρατών κατά την Ελληνιστική περίοδο. -Να συνειδητοποιήσουν τον πολιτικό, κοινωνικό, οικονομικό και πολιτισμικό χαρακτήρα της ελληνικού τύπου πόλης ως θεσμού, στο πλαίσιο του Ελληνιστικού κόσμου. -Να διαπιστώσουν επαφές και κόμβους συγκλινουσών δραστηριοτήτων στο μεσογειακό χώρο (Δήλος, Ρόδος).
Συμπολιτείες	-Να εμβαθύνουν στους λόγους ανάπτυξης των κυριότερων συμπολιτειών (Αχαϊκή, Αιτωλική) και να αντιληφθούν το ρόλο τους στον ελλαδικό χώρο.
Πολίτευμα, Κοινωνία και Οικονομία	-Να κατανοήσουν γενικότερα στοιχεία για τις πολιτικές, κοινωνικές και οικονομικές ανακατατάξεις και την κρίση που δημιουργήθηκε στον ελληνιστικό κόσμο.
ΕΛΛΗΝΙΣΤΙΚΟΣ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ.	
Θρησκεία	-Να κατανοήσουν τους θρησκευτικούς προβληματισμούς και τις διαδικασίες συγκρητισμού που αναπτύχθηκαν στον ελληνιστικό κόσμο.
Γράμματα	-Να συνειδητοποιήσουν την πολιτισμική ενότητα των λαών της ανατολικής λεκάνης της Μεσογείου. -Να εκτιμήσουν τη σημασία των εξελίξεων στη γλώσσα, την επιστήμη, την τεχνολογία, τη φιλοσοφία, για τη διαμόρφωση του μετέπειτα πολιτισμού. -Να ενημερωθούν για τη χρήση και τα κέντρα παραγωγής υλικών γραφής (πάπυρος, περγαμηνή) στα πλαίσια του ελληνιστικού πολιτισμού. -Να εκτιμήσουν τη συμβολή της Αλεξάνδρειας ως πνευματικού κέντρου στην ανάπτυξη της ανθρώπινης σκέψης (Μουσείο κ.λπ.).

Τέχνη	-Να γνωρίσουν τομείς της ελληνιστικής τέχνης και να κατανοήσουν το χαρακτήρα της, σε συσχετισμό μα βασικά χαρακτηριστικά της τέχνης της κλασικής εποχής.
IV. Ο ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ ΣΤΗ ΔΥΣΗ. ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΙ ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΕΣΟΓΕΙΟΥ ΚΑΙ ΡΩΜΗ	
ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ ΤΗΣ Μ. ΕΛΛΑΔΑΣ - ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΕΣΟΓΕΙΟΥ	
Πολιτική, οικονομική και κοινωνική οργάνωση των αποίκων στη Δύση	-Να κατανοήσουν τους παράγοντες ανάπτυξης των ελληνικών αποικιών στην Ιταλία και Σικελία και τις σφαίρες επιρροής τους. -Να παρακολουθήσουν την εξέλιξη των αποικιών. -Να προσδιορίσουν κοινά στοιχεία και διαφορές σε σχέση με τους Έλληνες του Αιγαίου.
Πολιτισμός	-Να αναγνωρίσουν τον πρωτοποριακό χαρακτήρα της φιλοσοφικής και επιστημονικής σκέψης των αποίκων και της τεχνολογίας τους. -Να εκτιμήσουν το χαρακτήρα της ιταλιωτικής και σικελιωτικής τέχνης και να επισημάνουν ομοιότητες με την τέχνη της μητροπολιτικής Ελλάδας καθώς και επιδράσεις στους αυτόχθονες (π.χ. Ελληνοσαμνιτικός πολιτισμός).
Σχέσεις των Ελλήνων με τους λαούς της Δυτικής Μεσογείου	-Να κατανοήσουν την ανάπτυξη της επικοινωνίας των Ελλήνων με τους Ετρούσκους, Ιταλικά φύλα, πρώιμη Ρώμη, νότια Γαλλία και Ιβηρία. -Να εξετάσουν τις πολιτισμικές αλληλεπιδράσεις τους και να διαπιστώσουν τη συμβολή των Ελλήνων στην εξάπλωση του πολιτισμού στο δυτικό μεσογειακό χώρο.
Ελληνοκαρχηδονιακές σχέσεις	-Να εμβαθύνουν στα αίτια και τα αποτελέσματα της αντίθεσης των Καρχηδονίων με τους Έλληνες αποίκους (κυρίως με τους Συρακούσιους).
ΡΩΜΗ.	
Ετρούσκοι και πρώιμη Ρώμη	-Να ενημερωθούν για το πολίτευμα και την κοινωνία των πρώτων ρωμαϊκών αιώνων.
Η διαμόρφωση της πρώιμης ρωμαϊκής πολιτείας (Res publica)	-Να κατανοήσουν την πολιτειακή μεταβολή και το νέο καταμερισμό των εξουσιών. -Να παρακολουθήσουν τη βαθμιαία εξέλιξη του πολιτεύματος και να εμβαθύνουν στο χαρακτήρα του. -Να συσχετίσουν την ανάπτυξη του ρωμαϊκού δικαίου με τις μεταβαλλόμενες κοινωνικές συνθήκες. -Να διαμορφώσουν γνώμη για το αποτέλεσμα των κοινωνικών αγώνων.
Η Ρωμαϊκή εξάπλωση εντός της Ιταλίας και στη Μεσόγειο μέχρι τα τέλη του 2ου αιώνα π.Χ.	-Να παρακολουθήσουν το σταδιακό ρωμαϊκό έλεγχο στον ιταλικό και σικελικό χώρο και την υποταγή του Ελληνισμού της Μ. Ελλάδας. -Να αντιληφθούν τη σημασία των κατακτήσεων για τη ρωμαϊκή κοινωνία. -Να κατανοήσουν τους λόγους και τις συνέπειες των εξωιταλικών αναμετρήσεων, κυρίως με την Καρχηδόνα (έως το 200 π.Χ.)
Πολιτισμός	-Να ενημερωθούν για βασικά στοιχεία θρησκευτικής ζωής, οικογενειακών θεσμών και πολιτισμικών επιρροών που άσκησε και δέχτηκε η Ρώμη κατά τους πρώτους αιώνες της ιστορίας της.
V. Η ΡΩΜΗ ΚΥΡΙΑΡΧΟΣ Σ' ΟΛΟΚΛΗΡΗ ΤΗ ΜΕΣΟΓΕΙΟ	
Η ΡΩΜΑΪΚΗ ΕΠΕΚΤΑΣΗ ΣΤΗ ΜΕΣΟΓΕΙΟ ΚΑΙ ΟΙ ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΤΗΣ.	
Η επέκταση της ρωμαϊκής ηγεμονίας προς την Ανατολή και τη Δύση	-Να ενημερωθούν για το σταδιακό ρωμαϊκό έλεγχο επί των ελληνιστικών κρατών του ελλαδικού χώρου και της ανατολικής Μεσογείου. -Να γνωρίσουν συνοπτικά τη βαθμιαία ρωμαϊκή επέκταση στη Δυτική Μεσόγειο.

	-Να παρακολουθήσουν την ολοκλήρωση της ρωμαϊκής κυριαρχίας στη Δυτική Ευρώπη.
Η Διοίκηση των ρωμαϊκών επαρχιών	-Να κατανοήσουν τη διαδικασία διαμόρφωσης του ρωμαϊκού διοικητικού συστήματος των υποτελών.
Οικονομικές και κοινωνικές αλλαγές	-Να συνειδητοποιήσουν τις επιπτώσεις των κατακτήσεων στην οικονομία και την κοινωνία των Ρωμαίων.
Μεταρρυθμιστικές προσπάθειες	-Να κατανοήσουν την προσπάθεια για την αντιμετώπιση του αγροτικού ζητήματος και τη λήψη μέτρων κοινωνικού και πολιτικού χαρακτήρα. -Να αξιολογήσουν τις προσπάθειες των Γράκχων.
Πολιτική ενοποίηση της Ιταλίας	Να ενημερωθούν για το Συμμαχικό πόλεμο και να συνειδητοποιήσουν τη σημασία του για την πολιτική ενοποίηση της Ιταλίας.
Οι εμφύλιοι πόλεμοι και οι συνέπειές τους	-Να εμβαθύνουν στα αίτια των εμφύλιων πολέμων, να ανιχνεύσουν τα κίνητρα των πρωταγωνιστών τους και να επισημάνουν τα αποτελέσματά τους. -Να παρακολουθήσουν τους ανταγωνισμούς που οδήγησαν στην επικράτηση του Οκταβιανού Αυγούστου και στην κατάρρευση της Ρωμαϊκής Δημοκρατίας.
VI. Η ΡΩΜΑΪΚΗ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑ	
Η ΕΠΟΧΗ ΤΟΥ ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ (27 Π.Χ.-14 Μ.Χ.)	
Πολίτευμα-Κοινωνία	-Να αντιληφθούν τους στόχους των πολιτειακών αλλαγών της ηγεμονίας (Principatus) του Οκταβιανού Αυγούστου και τη δομή της ρωμαϊκής κοινωνίας.
Διοικητικές και στρατιωτικές αλλαγές	-Να συνειδητοποιήσουν τον τρόπο ενίσχυσης του αυτοκρατορικού θεσμού και να τον συγκρίνουν με ελληνικές και ανατολικού τύπου μοναρχίες.
Η περαιτέρω επέκταση	-Να κατανοήσουν ότι συνεχίζεται η εξάπλωση (προσθήκη νέων επαρχιών) που οδηγεί σε πολιτική ενοποίηση και περαιτέρω πολιτισμική προσέγγιση του αρχαίου κόσμου στο πλαίσιο της ρωμαϊκής αυτοκρατορίας.
Πολιτισμός	-Να προσεγγίσουν τομείς του ρωμαϊκού πολιτισμού (Γράμματα, Θρησκεία, Τέχνη) της εποχής του Αυγούστου -Να αντιληφθούν τη σχέση του με τον ελληνικό πολιτισμό και τους σκοπούς που υπηρετεί.
ΟΙ ΔΙΑΔΟΧΟΙ ΤΟΥ ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ ΩΣ ΤΟΥΣ ΣΕΒΗΡΟΥΣ (14 Μ.Χ.- 193 Μ.Χ.)	
Διοικητικές εξελίξεις και Δίκαιο	-Να κατανοήσουν την έννοια και σημασία της διακριτικής ρωμαϊκής επαρχιακής διοίκησης και την ιδιαίτερη σπουδαιότητα των πόλεων της αυτοκρατορίας ως θεσμών πρωτοβάθμιας διακυβέρνησης. -Να αντιληφθούν τη σημασία του ρωμαϊκού δικαίου για τους Ρωμαίους κατακτητές αλλά και για τους κατακτημένους. -Να εκτιμήσουν τη συμβολή του ρωμαϊκού δικαίου στη διαμόρφωση του μεταγενέστερου δικαίου.
Κοινωνία και Οικονομία	-Να συνειδητοποιήσουν τις συνέπειες της ρωμαϊκής κυριαρχίας στην οικονομική, κοινωνική και πολιτική ζωή.
ΣΧΕΣΕΙΣ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΡΩΜΗΣ	
Ελληνορωμαϊκός πολιτισμός: πολιτισμικές επαφές και πνευματική δημιουργία	-Να διαπιστώσουν την επίδραση του ελληνικού πνεύματος στον τρόπο ζωής των ανώτερων τάξεων, την εκπαίδευση, τη νοοτροπία και τη θρησκεία. -Να γνωρίσουν την υπέρβαση και το μετασχηματισμό της ελληνικής παράδοσης καθώς και τη σύζευξη πολιτικής ρωμαϊκότητας και πολιτισμικής ελληνικότητας. -Να προσεγγίσουν τον κόσμο της Δεύτερης Σοφιστικής και να

	κατανοήσουν το χαρακτήρα της. -Να ερμηνεύσουν τη δράση φιλελλήνων ρωμαίων αυτοκρατόρων (π.χ. Αδριανού, Μάρκου Αυρηλίου κ.α.).
Η ρωμαϊκή τέχνη	-Να διακρίνουν τις επιρροές της ελληνικής αρχιτεκτονικής, πλαστικής, ζωγραφικής στη ρωμαϊκή τέχνη. -Να αντιληφθούν και να εκτιμήσουν τις ρωμαϊκές καινοτομίες.
Η κρίση της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας (3ος αι. μ.Χ.)	-Να κατανοήσουν τη σημασία και τις συνέπειες της κρίσης της κοινωνίας, της οικονομίας και του αυτοκρατορικού θεσμού. -Να εντοπίσουν τους παράγοντες που οδηγούν στην παρακμή. -Να αξιολογήσουν τις διαφορετικές εκτιμήσεις για τα αίτια της κρίσης της ρωμαϊκής αυτοκρατορίας.
VII. ΥΣΤΕΡΗ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΑ-	
Η ΡΩΜΑΪΚΗ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑ ΑΠΟ ΤΑ ΤΕΛΗ ΤΟΥ 3ΟΥ ΑΙ. Μ.Χ. ΕΩΣ ΤΟ ΘΑΝΑΤΟ ΤΟΥ ΙΟΥΣΤΙΝΙΑΝΟΥ	
Προσπάθεια ανάκαμψης (Διοκλητι-ανός)	-Να αντιληφθούν το χαρακτήρα και τους στόχους της πολιτικής του Διοκλητιανού.
Ο εκχριστιανισμός της αυτοκρατορίας και η ισχυροποίηση της ρωμαϊκής Ανατολής	-Να εμβαθύνουν στην πολιτική του Μ. Κωνσταντίνου έναντι των χριστιανών και στους λόγους μεταφοράς της πρωτεύουσας.
Θρησκευτικές εξελίξεις	-Να παρακολουθήσουν την πορεία της θρησκευτικής ενοποίησης του ρωμαϊκού κράτους. -Να συσχετίσουν το ρόλο της θρησκείας με την ενίσχυση της κρατικής ενότητας και της κοινωνικής συνοχής. -Να διερευνήσουν τη σχέση Ελληνισμού- Χριστιανισμού. -Να προσπαθήσουν να ερμηνεύσουν τη διαφορετική στάση των αυτοκρατόρων απέναντι στο Χριστιανισμό.
Η Νέα Ρώμη εδραιώνεται στον Ανατολικό κόσμο	-Να παρακολουθήσουν την πορεία σταθεροποίησης του ανατολικού τμήματος της ρωμαϊκής αυτοκρατορίας σε σύνδεση με τη ρωμαϊκή πολιτειακή παράδοση και την ελληνική παιδεία μέχρι την εποχή του Ιουστινιανού.
Η διείσδυση των βαρβαρικών φύλων στο δυτικό ρωμαϊκό κράτος	-Να γνωρίσουν τον κατακερματισμό των δυτικών περιοχών της αυτοκρατορίας και να κατανοήσουν τη σημασία της πολιτικής διαδοχής της Ρώμης από τους βαθμιαία εκπολιτιζόμενους βαρβάρους.
Η Εποχή του Ιουστινιανού Α΄ (527-565 μ.Χ.).	-Να εξετάσουν την εποχή του Ιουστινιανού ως έσχατη προσπάθεια ενοποίησης του ρωμαϊκού μεσογειακού χώρου.
Γράμματα	-Να εκτιμήσουν τη σημασία της γραμματείας (χριστιανικής και "θύραθεν") για τη θρησκεία, την κρατική και κοινωνική συνοχή.
Τέχνη	-Να γνωρίσουν τους διάφορους τομείς της Παλαιοχριστιανικής Τέχνης. -Να αντιληφθούν τις επιδράσεις από τον αρχαίο κόσμο και το νέο πνεύμα που εισήγαγε.
VIII. ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΙ ΤΗΣ ΑΠΩ ΑΝΑΤΟΛΗΣ	
Η ΙΝΔΙΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΣΤΙΚΗ ΚΑΙ ΡΩΜΑΪΚΗ ΕΠΟΧΗ	
Η χώρα και ο πολιτισμός της	-Να ενημερωθούν για κύρια σημεία της πολιτικής, κοινωνικής οργάνωσης και πολιτισμικής δημιουργίας της Ινδίας πριν, από και κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου.
Η ελληνική παρουσία	-Να εκτιμήσουν την παρουσία των Ελλήνων στην Ινδία και την πολιτισμική τους προσφορά στην ευρύτερη περιοχή.
Η σύνδεση με το ρωμαϊκό κόσμο	-Να γνωρίσουν τις εμπορικές επαφές της Ρώμης με τις Ινδίες και τις συνέπειές τους.
Η ΚΙΝΑ	
Η χώρα και ο πολιτισμός της.	-Να πληροφορηθούν βασικά στοιχεία για τον πολιτισμό της Κίνας πριν, από και κατά τη διάρκεια αυτής της εποχής.
Η Οικονομική ζωή και οι σχέσεις με τον ελληνορωμαϊκό κόσμο	-Να κατανοήσουν το βαθμό και τη σημασία της ανάπτυξης του εμπορίου της Κίνας με τη Δύση.

	-Να αντιληφθούν ότι η σχέση με τον ελληνιστικό-ρωμαϊκό κόσμο προσέδωσε στην Ευρασία την έννοια μεγάλης εμπορικής περιοχής. -Να κατανοήσουν ότι οι οικονομικοί δεσμοί μεταξύ μακρινών περιοχών οδήγησαν σε γόνιμες αλληλεπιδράσεις και προώθησαν τον παγκόσμιο πολιτισμό.

Α΄ ΤΑΞΗ ΕΝΙΑΙΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ
(ΜΑΘΗΜΑ ΕΠΙΛΟΓΗΣ)

Ο ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΣ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΟΙ ΡΙΖΕΣ ΤΟΥ

ΕΝΟΤΗΤΕΣ - ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ	ΣΤΟΧΟΙ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ
Ι. Η ΑΝΑΔΥΣΗ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ ΚΑΙ Η ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΤΩΝ ΕΥΡΩΠΑΙΩΝ	
Η Ευρώπη της Αρχαιότητας	-Να γνωρίσουν σε γενικές γραμμές οι μαθητές τις αντιλήψεις του αρχαίου κόσμου σχετικά με τη θέση και τα γεωγραφικά όρια της Ευρώπης. -Να κατανοήσουν τις διαφοροποιήσεις του όρου «Ευρώπη» σε σχέση με τις μεταβαλλόμενες ιστορικές συνθήκες από την αρχαιότητα ως το Μεσαίωνα.
Η Ευρώπη του Μεσαίωνα	-Να κατανοήσουν τις διαδικασίες της σταδιακής σύνδεσης της «Ευρώπης» με τη «Χριστιανοσύνη». -Να αντιληφθούν τη σημασία που έχει η παρουσία άλλων λαών και η σχέση με αυτούς για την εικόνα που σχηματίζουν οι Ευρωπαίοι για τον εαυτό τους.
Οι Ευρωπαίοι της Αναγέννησης	-Να συνειδητοποιήσουν πώς διαμορφώνεται η νέα κοινή πολιτισμική ταυτότητα των ευρωπαϊκών λαών. -Να κατανοήσουν πώς αξιοποιούνται οι κληρονομιές του παρελθόντος και να εκτιμήσουν το ρόλο της ελληνικής και ρωμαϊκής αρχαιότητας στη διαμόρφωση του νέου ανθρώπου.
Ευρώπη και Ευρωπαίοι στον αιώνα των θρησκευτικών πολέμων	-Να κατανοήσουν πώς η θρησκευτική μεταρρύθμιση οδήγησε στην εσωτερίκευση της ηθικής και την αυτονόμηση του ατόμου. -Να εντοπίσουν τα στοιχεία σύνδεσης ανάμεσα στις θρησκευτικές μεταβολές και τις εθνικές διαφοροποιήσεις.
Η αυτονόμηση της Τέχνης	-Να διακρίνουν την ιδιαιτερότητα της ευρωπαϊκής τέχνης κατά την Αναγέννηση και τις διαφορές μεταξύ αυτής και της τέχνης του παρελθόντος. -Να συσχετίσουν την τέχνη με τα άλλα πεδία έκφρασης της ανθρώπινης δραστηριότητας, κατά την ίδια περίοδο.
Η Ευρώπη των αντιφάσεων: επιστήμη ή μαγεία;	-Να εμβαθύνουν στους παράγοντες που οδήγησαν στην πρόοδο των επιστημών και τη σημασία τους για τη διαμόρφωση του νέου ανθρώπου. -Να κατανοήσουν τις αντιφάσεις που παρατηρούνται στην προσπάθεια των λογίων να εξηγήσουν τη φύση των πραγμάτων και να ερμηνεύσουν τη σημασία τους.
Η Ευρώπη και οι εξωευρωπαϊκοί λαοί	-Να γνωρίσουν την «εικόνα» που σχηματίζουν οι Ευρωπαίοι για τους εξωευρωπαϊκούς λαούς και τις διαδικασίες σχηματισμού της και να συνειδητοποιήσουν ότι αυτή σχετίζεται με την εικόνα που διαμόρφωσαν για τον εαυτό τους. -Να συνειδητοποιήσουν την ανάγκη αξιολόγησης των λαών με βάση την ιδιαιτερότητα και την πολιτισμική προσφορά τους μέσα στις δεδομένες συνθήκες ύπαρξής τους. -Να αναγάγουν σε αξία το σεβασμό της διαφορετικότητας και της

	ιστορικής ιδιομορφίας.
Η κριτική του Ορθού Λόγου	-Να κατανοήσουν τη σημασία του Ορθού Λόγου για τις αλλαγές που παρατηρούνται στην κοινωνία, την οικονομία, την πολιτική, την επιστήμη, τη θρησκεία και την τέχνη. -Να συνεξετάσουν τις κυριότερες διαστάσεις του Ευρωπαϊκού Διαφωτισμού και να προσδιορίσουν τις συνέπειές του στις σχέσεις των Ευρωπαίων με άλλους λαούς και στην εικόνα που σχηματίζουν για τον εαυτό τους.
Η Ευρώπη της Εξουσίας και της Πολιτικής	-Να αντιληφθούν τη μεγάλη τομή που σημειώνεται στην πολιτική σκέψη και δράση και να διακρίνουν τις διαφορές σε σχέση με το παρελθόν. -Να εμβαθύνουν σε βασικές διαστάσεις της νέας πολιτικής σκέψης και στις νέες πολιτικές έννοιες.
II. Η ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΑΣ	
Η Γαλλική Επανάσταση	-Να εκτιμήσουν τη σημασία της Γαλλικής Επανάστασης όσον αφορά τη στάση των Ευρωπαίων απέναντι σε αξίες και θεσμούς προεπαναστατικούς. -Να γνωρίσουν την απήχηση που είχε αυτή σε άλλους λαούς και κυρίως σε Έλληνες και να εντοπίσουν την επίδραση που είχε στη νέα αντίληψη των ορίων της Ευρώπης.
Η Βιομηχανική Επανάσταση	-Να κατανοήσουν γιατί η Βιομηχανική Επανάσταση ξεκινά από την Ευρώπη και ειδικότερα από την Αγγλία. -Να εντοπίσουν τις αλλαγές που επέφερε η Βιομηχανική Επανάσταση και τα χαρακτηριστικά που προσέδωσε στον ευρωπαϊκό πολιτισμό.
Η Ευρώπη των Εθνών	-Να διακρίνουν την επίδραση που είχε η «αρχή των εθνοτήτων» στη διαμόρφωση της Ευρώπης και τη στάση των Ευρωπαίων απέναντι στους εξωευρωπαϊκούς λαούς. -Να εισαχθούν στο πνεύμα της θεωρητικής συζήτησης για την εθνική συνείδηση και το έθνος.
Η Ευρώπη των πολιτών	-Να κατανοήσουν τη σχέση ανάμεσα στην εκβιομηχάνιση και τις πολιτικές ιδεολογίες και τα κοινωνικά κινήματα. -Να αποκτήσουν σαφή εικόνα για το κράτος πρόνοιας, να το συγκρίνουν με το κράτος δικαίου και να κατανοήσουν την ευρωπαϊκή προέλευση και υφή του.
Τα θεμέλια της επιστημονικής σκέψης και πρακτικής	-Να κατανοήσουν τα μεθοδολογικά γνωρίσματα της επιστήμης του 19^{ου} αιώνα. -Να προσεγγίσουν την επιστήμη ως κοινωνική διαδικασία και να διακρίνουν τη σημασία της ως κριτηρίου ιεράρχησης των λαών.
Η Τέχνη του «Ευ Ζην»	-Να αποκτήσουν αδρομερή γνώση των κινημάτων του ρομαντισμού και του κλασικισμού και να διακρίνουν πώς εκφράζεται η ευρωπαϊκότητα στην τέχνη. -Να ασκηθούν στην παρατήρηση και ερμηνεία των στοιχείων της τέχνης που τους περιβάλλουν στην καθημερινή ζωή και στο συσχετισμό της τέχνης με το εκάστοτε ιστορικό πλαίσιο.
Η πορεία πρός την Ευρωπαϊκή Ένωση	-Να γνωρίσουν τους βασικούς σταθμούς της πορείας προς την Ευρωπαϊκή Ενοποίηση. -Να κατανοήσουν ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση υπήρξε το αποτέλεσμα μακράς κύησης που είχε ως γονιμοποιητικά στοιχεία τις οδυνηρές μνήμες του παρελθόντος και τις προσδοκίες ενός ειρηνικού μέλλοντος.

Β΄ ΤΑΞΗ ΕΝΙΑΙΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ

(ΜΑΘΗΜΑ ΓΕΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ)

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΜΕΣΑΙΩΝΙΚΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΝΕΟΤΕΡΟΥ ΚΟΣΜΟΥ

ΑΠΟ ΤΟ ΘΑΝΑΤΟ ΤΟΥ ΙΟΥΣΤΙΝΙΑΝΟΥ

ΩΣ ΤΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ ΤΗΣ ΒΙΕΝΝΗΣ (565 μ. Χ. - 1815 μ.Χ.)

ΕΝΟΤΗΤΕΣ - ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ	ΣΤΟΧΟΙ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ
I. ΑΠΟ ΤΟ ΘΑΝΑΤΟ ΤΟΥ ΙΟΥΣΤΙΝΙΑΝΟΥ ΕΩΣ ΤΗ ΣΥΝΘΗΚΗ ΤΟΥ ΒΕΡΝΤΕΝ ΚΑΙ ΤΟ ΤΕΛΟΣ ΤΗΣ ΕΙΚΟΝΟΜΑΧΙΑΣ (565-843)	
Το Βυζάντιο από το θάνατο του Ιουστινιανού Α΄ έως το τέλος της Εικονομαχίας (565-843)	-Να γνωρίσουν τα χαρακτηριστικά της βυζαντινής κοινωνίας και να κατανοήσουν την κοινωνική διαστρωμάτωση και τη δομή της εξουσίας. -Να παρακολουθήσουν τα κοινωνικά κινήματα και τις εξεγέρσεις αυτής της περιόδου και να διακρίνουν τις αδράνειες και τις μεταβολές μετά την εμφάνιση των αιρέσεων. -Να κατανοήσουν τα αίτια και τις διαδικασίες εξελληνισμού της Ανατολικής Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας και τις συνέπειές του στην ίδια την κοινωνία και τον ευρύτερο γεωγραφικό χώρο. -Να συνειδητοποιήσουν το θρησκευτικό και κοινωνικό χαρακτήρα της Εικονομαχίας και να κατανοήσουν την περίοδο αυτή ως πολιτισμική σύγκρουση μεταξύ της ανεικονικής Ανατολής και της ελληνορωμαϊκής Δύσης. -Να κατανοήσουν τις σχέσεις του Βυζαντίου με τους γειτονικούς του λαούς και τους πολιτισμούς τους.
Οι απαρχές του νέου κοινωνικοοικονομικού συστήματος της φεουδαρχίας και η Δυτική αυτοκρατορία ως την οριστική διάσπαση του κράτους των Καρολιδών (600-850)	-Να γνωρίσουν τις κοινωνικοοικονομικές συνθήκες που ευνόησαν την επικράτηση του φεουδαρχικού συστήματος στη Δυτική Ευρώπη. -Να προσλάβουν βασικά στοιχεία της ιστορίας της Δυτικής αυτοκρατορίας και ιδιαίτερα την ίδρυση του Παπικού κράτους, την άνοδο των Καρολιδών και τις σχέσεις τους με το Βυζάντιο.
Τα Βαλκάνια πριν από τον εκχριστιανισμό των λαών τους. Τα προ-οθωμανικά τουρκόφωνα φύλα και οι Σλάβοι (550-864)	-Να ενημερωθούν για τον πολιτισμό των προχριστιανικών λαών της βαλκανικής χερσονήσου, καθώς και για τις σχέσεις των λαών αυτών μεταξύ τους και με το Βυζάντιο και να κατανοήσουν τη βυζαντινή πολιτική απέναντι στους λαούς αυτούς.
Το Ισλάμ ως νέα παγκόσμια δύναμη και η ταχεία επέκτασή του (622-850)	-Να ενημερωθούν για τις απαρχές της ίδρυσης και της επικράτησης της θρησκείας του Ισλάμ, να κατανοήσουν τη σημασία της επέκτασής του στις μεσογειακές χώρες και να αντιληφθούν την ιδιαιτερότητά του. -Να ενημερωθούν για τις σχέσεις Ισλάμ, Βυζαντίου και Δυτικής Ευρώπης και να κατανοήσουν τις πολιτισμικές αλληλεπιδράσεις τους.
II. ΑΠΟ ΤΗ ΣΥΝΘΗΚΗ ΤΟΥ ΒΕΡΝΤΕΝ ΚΑΙ ΤΟ ΤΕΛΟΣ ΤΗΣ ΕΙΚΟΝΟΜΑΧΙΑΣ ΩΣ ΤΟ ΟΡΙΣΤΙΚΟ ΣΧΙΣΜΑ ΤΩΝ ΕΚΚΛΗΣΙΩΝ (843-1054)	
Το Βυζάντιο από το τέλος της Εικονομαχίας ως το τέλος της Μακεδονικής Δυναστείας (843-1057)	-Να κατανοήσουν την εσωτερική πολιτική του Βυζαντίου και ιδιαίτερα τη νομοθεσία και την κοινωνική πολιτική των Μακεδόνων αυτοκρατόρων. -Να εμβαθύνουν στις διαφορές μεταξύ Ανατολής και Δύσης που συνετέλεσαν στο Σχίσμα των δύο Εκκλησιών και να εκτιμήσουν τις συνέπειές του.
Ο σχηματισμός των δυτικοευρωπαϊκών εθνοτήτων	-Να παρακολουθήσουν τον τρόπο της διαμόρφωσης των δυτικοευρωπαϊκών βασιλείων.

Από την Αγία Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία των Φράγκων στην Αγία Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία των Γερμανών (843-1056)	-Να κατανοήσουν τις συνθήκες κάτω από τις οποίες συγκροτήθηκαν η αυτοκρατορία του Μεγάλου Καρόλου και των διαδόχων του και η αυτοκρατορία των Γερμανών. -Να κατανοήσουν τη σημασία της κατάτμησης της αυτοκρατορίας του Καρλομάγνου. -Να γνωρίσουν τις συνέπειες των εισβολών και επιδρομών της περιόδου αυτής. -Να διακρίνουν τις σχέσεις των δυτικοευρωπαϊκών αυτών βασιλείων μεταξύ τους και με τη βυζαντινή αυτοκρατορία.
Η ευρύτερη βυζαντινή ζώνη: ο εκχριστιανισμένος σλαβόφωνος κόσμος στα Βαλκάνια και η εξέλιξη της Ρωσίας και της βορειοανατολικής Ευρώπης (860-1050)	-Να πληροφορηθούν για τη δράση των σλαβόφωνων λαών της βαλκανικής χερσονήσου μετά τον εκχριστιανισμό τους. -Να προσλάβουν βασικά στοιχεία της ιστορίας της Ρωσίας και της βορειοανατολικής Ευρώπης και να κατανοήσουν τις σχέσεις των λαών αυτών των περιοχών.
Ο μουσουλμανικός κόσμος και η εμφάνιση των προοθωμανικών τουρκικών δυναστειών (850 - 1055)	-Να προσλάβουν στοιχεία της ιστορίας του μουσουλμανικού κόσμου και να κατανοήσουν τις σχέσεις του με το Βυζάντιο. -Να προσεγγίσουν την ιστορία των προ-οθωμανικών δυναστειών.
ΙΙΙ. ΑΠΟ ΤΟ ΟΡΙΣΤΙΚΟ ΣΧΙΣΜΑ ΤΩΝ ΕΚΚΛΗΣΙΩΝ ΩΣ ΤΗΝ 4η ΣΤΑΥΡΟΦΟΡΙΑ ΚΑΙ ΤΗΝ ΠΡΩΤΗ ΑΛΩΣΗ ΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΗΣ (1054 -1204)	
Το Βυζάντιο στην αρχή της παρακμής του και η πρώτη άλωση της Κωνσταντινούπολης (1057 - 1204)	-Να γνωρίσουν τους συντελεστές της πολιτικής και στρατιωτικής κατάρρευσης του Βυζαντίου στη Μικρά Ασία. -Να εμβαθύνουν στους παράγοντες και τη σημασία της πρώτης άλωσης της Κωνσταντινούπολης.
Η επιβολή του Παπικού ελέγχου στους κοσμικούς ηγεμόνες της Δυτικής Ευρώπης και οι Σταυροφορίες (1056 - 1204)	-Να προσεγγίσουν τις πολιτικές και οικονομικές συνθήκες που επικρατούσαν στη Δυτική Ευρώπη κατά την περίοδο αυτή και ιδίως τη μεγάλη πολιτική εξουσία του Πάπα. -Να αντιληφθούν τις αιτίες των Σταυροφοριών και ιδιαίτερα της 4ης Σταυροφορίας, η οποία κατέληξε στην άλωση της Κωνσταντινούπολης.
Ο βαλκανικός κόσμος και οι απαρχές της ακμής της Ρωσίας (1050-1200)	-Να εξετάσουν τις σχέσεις του Βυζαντίου κατ' αυτήν την περίοδο με τους βαλκανικούς λαούς και τους Ρώσους και να κατανοήσουν τους λόγους της ακμής της Ρωσίας.
Ο κόσμος της Ανατολής και η επικράτηση των προ-οθωμανικών τουρκικών δυναστειών επί των Αράβων (1055-1200)	-Να κατανοήσουν τις συνθήκες επικράτησης των προ-οθωμανικών τουρκικών δυναστειών επί των Αράβων και να ενημερωθούν για τους διοικητικούς και οικονομικούς θεσμούς των προ-οθωμανικών τουρκικών κοινωνιών.
ΙV. ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΡΩΤΗ ΣΤΗ ΔΕΥΤΕΡΗ ΑΛΩΣΗ ΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΗΣ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΟΘΩΜΑΝΟΥΣ ΤΟΥΡΚΟΥΣ (1204 - 1453)	
Το Βυζάντιο στους τελευταίους αιώνες: από την πρόσκαιρη απώλεια και την ανακατάληψη της Κωνσταντινούπολης ως την πτώση (1204 /1261 - 1453/1461)	-Να γνωρίσουν τις προσπάθειες των Βυζαντινών για ανόρθωση της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας, μετά την ανάκτηση της Κωνσταντινούπολης από τους Παλαιολόγους. -Να κατανοήσουν τους λόγους της προσπάθειας για την ένωση των δύο Εκκλησιών και της αντίδρασης της κοινής γνώμης. -Να κατανοήσουν τους παράγοντες της πτώσης του Βυζαντίου στους Οθωμανούς.
Η παρακμή των δυτικών φεουδαρχικών κοινωνιών και η επικράτηση της κοσμικής επί της εκκλησιαστικής εξουσίας. Η κρίση της Παποσύνης (1204-1450)	-Να κατανοήσουν τις κοινωνικοπολιτικές εξελίξεις στη Δυτική Ευρώπη και τους παράγοντες παρακμής των φεουδαρχικών θεσμών, και να αντιληφθούν τις αιτίες της ενίσχυσης της κοσμικής εξουσίας, σε βάρος της παπικής, και τις συνέπειές της στην πολιτική ιστορία της Ευρώπης.
Οι τελευταίοι αγώνες των λαών της Βαλκανικής (Βούλγαροι, Σέρβοι, Βλάχοι / Ρουμάνοι) και οι οθωμανικές κατακτήσεις	-Να εντοπίσουν και να εκτιμήσουν τους παράγοντες κατάκτησης των λαών αυτών από τους Οθωμανούς και να τους συσχετίσουν με τους παράγοντες της πτώσης του Βυζαντίου.
Η κληρονομιά του Βυζαντίου από τη Ρωσία:	-Να προσεγγίσουν τους λόγους της διεκδίκησης από τη Ρωσία

από τη «Νέα Ρώμη»/Κωνσταντινούπολη στην «Τρίτη Ρώμη»/ Μόσχα (1200-1460)	της συνέχισης της βυζαντινής παράδοσης ως κληρονόμο της «Νέας Ρώμης» / Κωνσταντινούπολης και να διερευνήσουν τις συνέπειες αυτής της πολιτικής στην ιστορία της Ευρώπης.
Η ολοκλήρωση της κυριαρχίας των Τούρκων (Σελτζούκων-Οθωμανών) στο μουσουλμανικό κόσμο της Εγγύς και της Μέσης Ανατολής (1200-1460/61)	-Να κατανοήσουν τους βασικούς λόγους της επικράτησης των Τούρκων στο μουσουλμανικό κόσμο της Ανατολής. -Να συνειδητοποιήσουν τη νέα κοινωνική κατάσταση που δημιουργήθηκε μετά την τουρκική κατάκτηση και να αντιληφθούν τους μετασχηματισμούς που επέφερε στη βυζαντινή Μικρά Ασία.
Η εποχή της πρώιμης Λατινοκρατίας στον ελλαδικό χώρο (1204-1460) και στην Κύπρο (1192-1489)	-Να γνωρίσουν τους θεσμούς και τις κοινωνικοοικονομικές συνθήκες, που επιβλήθηκαν στα λατινικά κρατίδια του ελλαδικού χώρου και στην Κύπρο. -Να συσχετίσουν τις διαφορετικές όψεις της ξένης κυριαρχίας (λατινική, οθωμανική) στον ελλαδικό χώρο και την Κύπρο.
V. Ο ΜΕΣΑΙΩΝΙΚΟΣ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ. ΓΡΑΜΜΑΤΑ, ΕΠΙΣΤΗΜΕΣ ΚΑΙ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑ, ΤΕΧΝΗ	
Βυζαντινός πολιτισμός: Γράμματα, Επιστήμη και Τεχνολογία, Τέχνη	-Να αναζητήσουν χαρακτηριστικά δείγματα της λογοτεχνικής και γενικότερα της πνευματικής παραγωγής του Βυζαντίου και να διαπιστώσουν τις αλληλεπιδράσεις τους με άλλους λαούς. -Να γνωρίσουν τις επιστημονικές και τεχνολογικές επιδόσεις στο Βυζάντιο και τις επιδράσεις που δέχτηκε από τον αρχαίο ελληνικό και το μουσουλμανικό κόσμο. -Να κατανοήσουν και να εκτιμήσουν την ιδιοτυπία της εκκλησιαστικής και της κοσμικής τέχνης σε όλες τις φάσεις και τους τομείς της, από τα μέσα του 6ου αιώνα έως την Άλωση του 1453. -Να διαπιστώσουν το βαθμό της συνέχειας και των ασυνεχειών μεταξύ της αρχαίας και της μεσαιωνικής πνευματικής και καλλιτεχνικής παραγωγής. -Να συσχετίσουν την πνευματική και καλλιτεχνική έκφραση του Βυζαντίου με τις γενικότερες συνθήκες που επικράτησαν.
Μεσαιωνικός ευρωπαϊκός πολιτισμός: Γράμματα, Επιστήμη και Τεχνολογία, Τέχνη	-Να κατανοήσουν τις ιστορικές ρίζες και τις απαρχές του ευρωπαϊκού μεσαιωνικού πολιτισμού, όπως εκφράζονται μέσα από τα λογοτεχνικά, τα επιστημονικά, τα τεχνολογικά και τα καλλιτεχνικά δημιουργήματά του. -Να αντιληφθούν τον ευρωπαϊκό μεσαιωνικό πολιτισμό ως αποτέλεσμα των πολιτικών, κοινωνικών και οικονομικών συνθηκών της εποχής του. -Να αναζητήσουν στοιχεία σύνδεσης του ευρωπαϊκού μεσαιωνικού πολιτισμού με την κλασική αρχαιότητα, το Βυζάντιο και τον ισλαμικό κόσμο.
Η βυζαντινή πολιτισμική παράδοση στους βαλκανικούς λαούς και τη Ρωσία	-Να αντιληφθούν την πολιτισμική επίδραση του Βυζαντίου στους βαλκανικούς λαούς και τη Ρωσία και τους πολιτισμικούς δεσμούς μεταξύ αυτών των λαών. -Να διαπιστώσουν στοιχεία διατήρησης της βυζαντινής πολιτισμικής παράδοσης στους λαούς του ευρύτερου βαλκανικού γεωγραφικού χώρου και τη Ρωσία.
Μουσουλμανικός πολιτισμός: Επιστήμη και Τεχνολογία, Τέχνη	-Να παρακολουθήσουν την εξέλιξη του μουσουλμανικού πολιτισμού και τις διαπολιτισμικές σχέσεις των μουσουλμανικών λαών (Αράβων, Σελτζούκων, Οθωμανών Τούρκων). -Να προσεγγίσουν τις επιστημονικές και τεχνολογικές επιδόσεις των Αράβων και τα κύρια γνωρίσματα της ισλαμικής τέχνης. -Να ενημερωθούν για τις πνευματικές και καλλιτεχνικές ανταλλαγές μεταξύ των μουσουλμανικών λαών και του μεσαιωνικού Ελληνισμού και να διαπιστώσουν στοιχεία των αλληλεπιδράσεων αυτών στο νεοελληνικό λαϊκό πολιτισμό.

VI. ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΛΩΣΗ ΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΗΣ ΩΣ ΤΗ ΣΥΝΘΗΚΗ ΤΗΣ ΒΕΣΤΦΑΛΙΑΣ (1453-1648)	
Από το Μεσαίωνα στους Νέους Χρόνους. Αναγέννηση και Ανθρωπισμός	-Να κατανοήσουν τη μεγάλη πνευματική και καλλιτεχνική κίνηση στην Ευρώπη, που οδήγησε στην Αναγέννηση των Γραμμάτων και των Τεχνών και να εξηγήσουν τη στροφή του ενδιαφέροντος των Ευρωπαίων στις κλασικές σπουδές και τη συμβολή των βυζαντινών λογίων στην κίνηση του Ανθρωπισμού πριν και μετά την Άλωση του 1453. -Να συνειδητοποιήσουν τις νέες αξίες που διαμορφώθηκαν στην ευρωπαϊκή σκέψη και το νέο προσανατολισμό του πνεύματος προς τον ορθολογισμό, ως πρόδρομο του Διαφωτισμού των Νεότερων Χρόνων.
Οι ανακαλύψεις	-Να εμβαθύνουν στις αιτίες που ώθησαν τις ευρωπαϊκές χώρες να οργανώσουν εξερευνητικές αποστολές για την ανακάλυψη Νέων Χωρών, να συνειδητοποιήσουν την παγκόσμια σημασία της διεύρυνσης των γεωγραφικών οριζόντων και της ανακάλυψης νέων θαλάσσιων οδών και να εντοπίσουν τις κυριότερες συνέπειες των γεωγραφικών ανακαλύψεων στην οικονομία, την πολιτική, την επιστήμη, την τέχνη και γενικότερα τον πολιτισμό της Ευρώπης.
Η Θρησκευτική Μεταρρύθμιση	-Να κατανοήσουν τους παράγοντες που συντέλεσαν στην εκδήλωση της Μεταρρύθμισης και να ενημερωθούν για το θρησκευτικό, το πολιτικό και το κοινωνικό περιεχόμενό της. -Να γνωρίσουν την αντίδραση της Ρωμαιοκαθολικής Εκκλησίας στο κίνημα της Μεταρρύθμισης και να εκτιμήσουν τις άμεσες και τις μακροπρόθεσμες συνέπειές της για την ευρωπαϊκή και την παγκόσμια ιστορία.
Η Ανατολή υπό την οθωμανική κυριαρχία Η επέκταση των Οθωμανών στην Ανατολική Ευρώπη και τη Μεσόγειο	-Να κατανοήσουν τους παράγοντες επέκτασης των Οθωμανών Τούρκων στην Ανατολική Ευρώπη και τη Μεσόγειο και να εκτιμήσουν τη σημασία της επέκτασής τους σε συνδυασμό με την πολιτική κατάσταση στη Δυτική Ευρώπη. -Να ενημερωθούν για την ποικιλομορφία των εθνοτήτων της οθωμανικής αυτοκρατορίας και το είδος των σχέσεών τους με την κεντρική εξουσία. -Να διακρίνουν τους θεσμούς που διατηρήθηκαν από το παρελθόν ή που επιβλήθηκαν από τους Οθωμανούς στο βαλκανικό και κυρίως τον ελλαδικό χώρο. -Να κατανοήσουν τις αιτίες του αποκλεισμού του Ελληνισμού από τις εξελίξεις της Δυτικής Ευρώπης.
Η μέση και η ύστερη Λατινοκρατία στον ελλαδικό χώρο και στην Κύπρο (15ος - 17ος αι.)	-Να εξετάσουν τις συνθήκες που διαμορφώθηκαν στις λατινοκρατούμενες περιοχές του ελλαδικού χώρου και στην Κύπρο, να συσχετίσουν τις συνθήκες ζωής των Ελλήνων στα λατινοκρατούμενα και στα τουρκοκρατούμενα εδάφη κατά την περίοδο αυτή, να επισημάνουν ομοιότητες και διαφορές και να διερευνήσουν τις δυνατότητες σχέσεων του λατινοκρατούμενου Ελληνισμού με τη Δυτική Ευρώπη.
Ο Τριακονταετής Πόλεμος και η διάσπαση της πολιτικής και θρησκευτικής ενότητας στην Ευρώπη (1618-1648)	-Να κατανοήσουν τις αιτίες του Τριακονταετούς Πολέμου ως πανευρωπαϊκής σύρραξης και τις συνέπειές του για τη μετέπειτα πολιτική, οικονομική και εκκλησιαστική ιστορία της Ευρώπης.
VII. ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΠΟΧΗ ΤΟΥ ΔΙΑΦΩΤΙΣΜΟΥ ΕΩΣ ΤΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ ΤΗΣ ΒΙΕΝΝΗΣ (1815)	
Το κίνημα του Διαφωτισμού στην Ευρώπη και τον ελλαδικό χώρο	-Να κατανοήσουν τις κοινωνικές, πολιτικές και οικονομικές συνθήκες υπό τις οποίες εκδηλώθηκε το πνευματικό κίνημα του Διαφωτισμού, να εμβαθύνουν στο περιεχόμενό του με βάση τα έργα των κυριότερων εκπροσώπων του και να διακρίνουν τις

	επιδράσεις του στους λαούς της Ευρώπης και της Αμερικανικής ηπείρου.
Οικονομικές εξελίξεις: οικονομικές θεωρίες και απαρχές της Βιομηχανικής Επανάστασης	-Να γνωρίσουν τις σπουδαιότερες οικονομικές θεωρίες του 18ου αιώνα και να κατανοήσουν τις απαρχές της Βιομηχανικής Επανάστασης και τις συνέπειές της για την οικονομική και κοινωνική εξέλιξη.
Η Αμερικανική Ανεξαρτησία (1775-1783)	-Να κατανοήσουν τις αιτίες της εξέγερσης των Αμερικανών αποίκων, να γνωρίσουν το θεωρητικό υπόβαθρο της Αμερικανικής Επανάστασης και τις επιδράσεις που δέχθηκε από τον Ευρωπαϊκό Διαφωτισμό και να εκτιμήσουν τις συνέπειες της Αμερικανικής Ανεξαρτησίας και της ίδρυσης των Η.Π.Α. για την ευρωπαϊκή και την παγκόσμια ιστορία.
Η Γαλλική Επανάσταση και η Ναπολεόντεια περίοδος (1789-1815)	-Να κατανοήσουν την πολιτική, οικονομική και κοινωνική δομή της Γαλλίας κάτω από τη Γαλλική Επανάσταση. -Να κατανοήσουν τις μεταβολές που επέφεραν στη γαλλική κοινωνία οι ιδέες του Διαφωτισμού. -Να ενημερωθούν για την πολιτική και την οικονομική κρίση και το τέλος του «παλαιού καθεστώτος» και να διακρίνουν τη μετριοπαθή από τη ριζοσπαστική φάση της. -Να κατανοήσουν τις συνέπειες της Γαλλικής Επανάστασης για την Ευρωπαϊκή και την παγκόσμια ιστορία. -Να προσεγγίσουν τις αιτίες αντίδρασης των ευρωπαϊκών χωρών κατά της Ναπολεόντειας επέκτασης και να διαπιστώσουν τις συνέπειές της για τους βαλκανικούς λαούς και ιδιαίτερα για τους Έλληνες.
Το τέλος της Λατινοκρατίας στην Ανατολή (1570/1669) και η συνέχιση της ξενοκρατίας στο δυτικό ελλαδικό χώρο (Επτάνησα-1797)	-Να κατανοήσουν τα αίτια του τερματισμού της Λατινοκρατίας στην Ανατολή, να γνωρίσουν τις διάδοχες κυριαρχίες στο δυτικό ελλαδικό χώρο (Επτάνησα) να ενημερωθούν για τις συνθήκες και τους θεσμούς που επικράτησαν στον ελλαδικό χώρο κάτω από λατινική ή οθωμανική κυριαρχία.
Οι απαρχές της παρακμής της οθωμανικής αυτοκρατορίας (μέσα 17ου αι. - τέλη 18ου αι.)	-Να αντιληφθούν τους παράγοντες παρακμής της οθωμανικής αυτοκρατορίας και να εκτιμήσουν τις συνέπειές της για την πορεία προς την ανεξαρτησία των υπόδουλων λαών και ιδιαίτερα των Ελλήνων. -Να κατανοήσουν τη σημασία των εθνικών και φιλελεύθερων κινημάτων των βαλκανικών λαών όσον αφορά την παρακμή της οθωμανικής αυτοκρατορίας και να ενημερωθούν για τις απαρχές του Ανατολικού Ζητήματος. -Να παρακολουθήσουν την κίνηση των ιδεών στους λαούς που ήταν υπόδουλοι των Οθωμανών.
VIII. Ο ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΝΕΟΤΕΡΩΝ ΧΡΟΝΩΝ (15ος αι. - τέλη 18ου αι.)	
Ο πολιτισμός της Αναγέννησης: Γράμματα, Επιστήμες και Τέχνη (15ος - 16ος αι.)	-Να εμβαθύνουν στο πνεύμα της Αναγέννησης στις διάφορες εκφάνσεις του. -Να κατανοήσουν την προσπάθεια αποδέσμευσης της επιστημο νικής σκέψης από το δογματισμό. -Να ανιχνεύσουν το νέο πνεύμα σε όλους τους τομείς του πολιτισμού -Να αξιολογήσουν την εξέλιξη του ρυθμού της Αναγέννησης στις διάφορες ευρωπαϊκές χώρες (Ιταλία, Ισπανία, Γερμανία, Κάτω Χώρες, Γαλλία κτλ) -Να συνειδητοποιήσουν το νόημα της επιστροφής της τέχνης στον άνθρωπο και στη φύση.
Η πνευματική και καλλιτεχνική ζωή κατά το 17ο αιώνα	-Να εκτιμήσουν τη σημασία της ανάπτυξης του ορθολογισμού και του εμπειρισμού.

	-Να ενημερωθούν για την ανανέωση της καλλιτεχνικής και λογοτεχνικής έκφρασης κατά το 17ο αιώνα. -Να γνωρίσουν το ρυθμό του Μπαρόκ και να κατανοήσουν την εκμετάλλευσή του από την Αντιμεταρρύθμιση.
Η καλλιτεχνική δημιουργία στους χρόνους και στο χώρο της οθωμανικής κυριαρχίας	-Να προσπαθήσουν να ερμηνεύσουν την ανανέωση της βυζαντινής τέχνης και τις επιδράσεις που δέχτηκε από τη Δυτική Ευρώπη. -Να προσεγγίσουν τη λαϊκή καλλιτεχνική παράδοση και τις συνθήκες εξέλιξής της
Η Επιστήμη, η Τεχνολογία και η Τέχνη κατά το 18ο αιώνα	-Να παρακολουθήσουν την πρόοδο των θετικών επιστημών και τις τεχνολογικές εφαρμογές τους. -Να ενημερωθούν για την ορθολογιστική και την ανθρωποκεντρική τάση της λογοτεχνίας ως έκφρασης της εποχής. -Να προσεγγίσουν τα καλλιτεχνικά ρεύματα του 18ου αιώνα (ροκοκό, κλασικισμός). -Να προσλάβουν στοιχεία της ιστορίας της ευρωπαϊκής μουσικής του 18ου αιώνα.

Β΄ ΤΑΞΗ ΕΝΙΑΙΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ

(ΜΑΘΗΜΑ ΕΠΙΛΟΓΗΣ)

ΘΕΜΑΤΑ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

ΕΝΟΤΗΤΕΣ - ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ	ΣΤΟΧΟΙ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ
Α. Η ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΑ ΩΣ ΤΟ 19ο μ. Χ. ΑΙ.	
α. Η Μακεδονία κατά την αρχαιότητα β. Η Μακεδονία κατά τους ιστορικούς χρόνους γ. Η Μακεδονία κατά τη ρωμαϊκή εποχή δ. Η Μακεδονία κατά τους βυζαντινούς χρόνους	-Να γνωρίσουν οι μαθητές την ιστορική πορεία της Μακεδονίας από τα αρχαία χρόνια ως σήμερα. -Να αντιληφθούν, με βάση τις ιστορικές πηγές, ότι οι αρχαίοι Μακεδόνες ήταν ένα τμήμα του συνόλου που αυτοονομάζονταν Έλληνες.
Β. ΤΟ ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟ ΖΗΤΗΜΑ	
α. Το πρώτο μακεδονικό Ζήτημα: Η πορεία προς την απελευθέρωση (1821-1912) β. Το δεύτερο μακεδονικό ζήτημα: Ο Ελληνοβουλγαρικός ανταγωνισμός για τη διαδοχή των Οθωμανών στη Μακεδονία (1870-1913) γ. Το τρίτο μακεδονικό ζήτημα: Η βουλγαρική πολιτική για την ανατροπή των συνθηκών και την προσάρτηση της Μακεδονίας δ. Το τέταρτό μακεδονικό ζήτημα: Η γιουγκοσλαβική πολιτική για «μακεδονικό έθνος» και «ενιαία Μακεδονία» ε. Διάδοση της εθνικής ιδεολογίας των «Μακεδόνων» σε χώρες μετανάστευσης	-Να γνωρίσουν οι μαθητές τις διάφορες φάσεις του Μακεδονικού Ζητήματος, όπως αυτό διαμορφώθηκε κατά τους δύο τελευταίους αιώνες, ώστε να είναι σε θέση να κατανοούν και να κρίνουν τις σημερινές εξελίξεις.
Γ. ΤΟ ΒΟΡΕΙΟΗΠΕΙΡΩΤΙΚΟ ΖΗΤΗΜΑ ΚΑΙ ΟΙ ΕΛΛΗΝΟΑΛΒΑΝΙΚΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ	
α. Η ίδρυση του Αλβανικού κράτους και το Βορειοηπειρωτικό β. Ο Β΄ παγκόσμιος πόλεμος και οι	-Να γνωρίσουν το πρόβλημα της Β. Ηπείρου σε όλες του τις ιστορικές φάσεις, από τη στιγμή της ίδρυσης του αλβανικού κράτους (1913) έως τις μέρες μας, για να είναι σε θέση να

μεταπολεμικές σχέσεις Ελλάδας - Αλβανίας γ. Ο Ελληνισμός της Αλβανίας	κατανοούν και να κρίνουν τη σημερινή κατάσταση.
Δ. ΕΛΛΗΝΟΤΟΥΡΚΙΚΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ	
α. Ελληνοτουρκικές σχέσεις 1923-1930 β. Η προσέγγιση Ελλάδας - Τουρκίας γ. Ελληνοτουρκική και Νατοϊκή συμμαχία δ. Το Κυπριακό ε. Τα Σεπτεμβριανά επεισόδια του 1955 στ. Ο Ελληνισμός της Πόλης ζ. Ίμβρος και Τένεδος η. Οι μουσουλμάνοι της Δ. Θράκης θ. Το Οικουμενικό Πατριαρχείο ι. Θέματα Αιγαίου	-Να γνωρίσουν τις διακυμάνσεις στις ελληνοτουρκικές σχέσεις από την υπογραφή της συνθήκης της Λωζάνης ως τις μέρες μας. -Να αντιληφθούν πώς και γιατί οι διάφορες φάσεις του Κυπριακού Ζητήματος επηρέασαν πολλαπλά τις ελληνοτουρκικές σχέσεις. -Να κατανοήσουν την πραγματική διάσταση των θεμάτων του Αιγαίου, πάνω στα οποία υπάρχει διαφορετική άποψη από μέρους της Τουρκίας.
Ε. Η ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ Η ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ	
α. Δημιουργία και εξέλιξη της Ευρωπαϊκής Κοινότητας β. Χαρακτήρας, περιεχόμενο, θεσμοί γ. Η Ελλάδα στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα δ. Προοπτικές της Ευρωπαϊκής Κοινότητας	-Να γνωρίσουν μέσα από ποιες αντικειμενικές περιστάσεις κινείται το φαινόμενο της ενοποίησης στον ευρωπαϊκό χώρο, ώστε να μπορούν να κατανοούν και να κρίνουν τα βήματα της ελληνικής πορείας προς την κατεύθυνση αυτή.
ΣΤ. ΤΟ ΚΥΠΡΙΑΚΟ ΖΗΤΗΜΑ	
α. Καταβολές του Κυπριακού Ζητήματος β. Το Κυπριακό ως διεθνές ζήτημα γ. Ο απελευθερωτικός αγώνας (1955 - 1959) δ. Η Κυπριακή Δημοκρατία (1960 - 1974) ε. Η Κυπριακή τραγωδία (1974)	-Να γνωρίσουν τις διάφορες φάσεις μέσα στην ιστορία του κυπριακού ζητήματος, για να μπορούν να κρίνουν τη φάση που βρίσκεται σήμερα το Κυπριακό. -Να κατανοήσουν το ρόλο και τα αποτελέσματα των ενεργειών της Διεθνούς Κοινότητας στο θέμα αυτό.
Ζ. Η ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΙΑΣΠΟΡΑ ΚΑΙ Ο ΑΠΟΔΗΜΟΣ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ	
α. Σημασία της ελληνικής διασποράς β. Περίοδοι της ελληνικής διασποράς γ. Ιστορία της ελληνικής διασποράς δ. Η οργάνωση των Παροίκων ε. Κοινωνική ενσωμάτωση και αφομοίωση στ. Υπερπόντια μετανάστευση ζ. Ο απόδημος Ελληνισμός στο Μεσοπόλεμο (1919-39 ή 1922-1940) η. Η μεταπολεμική και σύγχρονη μεταναστευτική κίνηση θ. Νέες τάσεις στην ελληνική μετανάστευση ι. Η παλιννόστηση και τα προβλήματά της ια. Απόδημος Ελληνισμός και εθνικά θέματα	-Να γνωρίσουν οι μαθητές το πρόβλημα της μετανάστευσης και της διασποράς του Ελληνισμού από παλαιότερα έως την εποχή μας, ώστε να μπορούν να εκτιμήσουν τις υποχρεώσεις του μητροπολιτικού και του παροικιακού Ελληνισμού, καθώς επίσης και τη δυναμική τους. -Να κατανοήσουν τα προβλήματα αλλά και τις ευνοϊκές προοπτικές που δημιουργεί στην ελληνική κοινωνία η Παλιννόστηση των αποδήμων. -Να συνειδητοποιήσουν την ουσιαστική συμβολή του παροικιακού Ελληνισμού στα ποικίλα εθνικά μας θέματα.
Η. Ο ΠΑΡΕΥΞΕΙΝΙΟΣ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ	
Η ιστορία των Ελλήνων του Πόντου από την αρχαιότητα ως τις μέρες μας	-Να γνωρίσουν οι μαθητές τη διαδρομή του παρευξείνιου Ελληνισμού στην ιστορία από την αρχαιότητα ως τις μέρες μας. - Να εκτιμήσουν τους αγώνες των Ελλήνων του Πόντου και τη συμβολή τους στον ελληνικό πολιτισμό και στην ελληνική ιστορία

Β΄ ΤΑΞΗ ΕΝΙΑΙΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ

(ΜΑΘΗΜΑ ΕΠΙΛΟΓΗΣ)

ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΣΤΗΝ ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΑΔΑ

ΕΝΟΤΗΤΕΣ - ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ	ΣΤΟΧΟΙ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ
1. Η ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΣΤΗΝ ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΑΔΑ	
Η ΠΟΡΕΙΑ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΑΣ	
Η κοινωνική διαστρωμάτωση	
Η Κρητομυκηναϊκή κοινωνία Η κοινωνία στη Γεωμετρική και Αρχαϊκή εποχή Η κλασική περίοδος Τα Ελληνιστικά χρόνια	-Να κατανοήσουν τη δομή της αρχαίας ελληνικής κοινωνίας στις διάφορες ιστορικές περιόδους. -Να αντιληφθούν ότι οι παράγοντες που συντελούν στην κοινωνική μεταβολή διαφοροποιούνται ως προς τη σπουδαιότητά τους. -Να επιχειρήσουν συγκρίσεις, χρησιμοποιώντας αυστηρά επιστημονικά (ιστορικά) κριτήρια.
Κοινωνικοί θεσμοί	
Η οικογένεια και η θέση της γυναίκας Η εκπαίδευση Ο στρατός Η θρησκεία και η θρησκευτική ζωή	-Να κατανοήσουν και να ερμηνεύσουν τη λειτουργία της οικογένειας και τη θέση της γυναίκας μέσα στο κοινωνικοπολιτικό πλαίσιο της εποχής. -Να συνειδητοποιήσουν ότι η εκπαιδευτική λειτουργία διαμορφώνεται με βάση τις κοινωνικές συνθήκες και ανταποκρίνεται στην ικανοποίηση διαφορετικών κάθε φορά αναγκών. -Να κατανοήσουν την αναγκαιότητα της ύπαρξης ισχυρού στρατού για την προστασία του κράτους. -Να συσχετίσουν το ρόλο της θρησκείας και των λατρευτικών εκδηλώσεων με την κοινωνική και πολιτική ζωή.
Η καθημερινή ζωή	
Τα επαγγέλματα Η ψυχαγωγία Η μόδα	-Να διαπιστώσουν τις ανάγκες που ικανοποιούνται με την άσκηση των διαφόρων επαγγελμάτων και να βιώσουν τις συνθήκες εργασίας κατά την αρχαιότητα. -Να συνειδητοποιήσουν την αναγκαιότητα της ψυχαγωγίας και να συσχετίσουν μορφές διασκέδασης διαφορετικών τόπων και εποχών. -Να εκτιμήσουν το ρόλο και τη σημασία της μόδας τόσο στην αρχαιότητα όσο και στις μεταγενέστερες εποχές, μέχρι σήμερα.
Ι. Η ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΣΤΗΝ ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΑΔΑ	
Η εξέλιξη του πολιτικού συστήματος στην αρχαία Ελλάδα	-Να γνωρίσουν συνοπτικά την εξέλιξη των πολιτευμάτων στην αρχαία Ελλάδα. -Να συνειδητοποιήσουν την ανάγκη συστηματοποίησης και συνολικής εποπτικής θεώρησης των Ιστορικών φαινομένων ως προϋποθέσεων για κατανόηση και ερμηνεία των επί μέρους.
Η πορεία προς την πόλη-κράτος	-Να ανιχνεύσουν και να επεξεργαστούν τους λόγους που οδήγησαν στη διαμόρφωση της πόλης-κράτους.
Η πόλη-κράτος	
Η αριστοκρατική πόλη Η δημοκρατική πόλη	-Να εμβαθύνουν στις αιτίες που οδήγησαν στις διάφορες εκφάνσεις του αριστοκρατικού πολιτεύματος. -Να εκτιμήσουν τη σημασία της επικράτησης του δημοκρατικού πολιτεύματος στην αρχαία Ελλάδα ως απαρχής για τη διαμόρφωση της σύγχρονης πολιτικής σκέψης και πράξης.
Μοναρχίες, κοινά, Συμπολιτείες	-Να αναλύσουν και να ερμηνεύσουν τους λόγους που συνέβαλαν στη διατήρηση άλλων μορφών πολιτικής οργάνωσης στον ελλαδικό χώρο.
Ελληνιστικές μοναρχίες	-Να κατανοήσουν το χαρακτήρα των ελληνιστικών μοναρχιών.

	-Να προβληματιστούν πάνω στις μεταβολές που επήλθαν στις σχέσεις των κοινωνικών ομάδων στον παλιό Ελληνικό κόσμο και στα Ελληνιστικά κράτη, μετά από τις κατακτήσεις του Μ. Αλεξάνδρου.

Γ΄ ΤΑΞΗ ΕΝΙΑΙΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ

(ΜΑΘΗΜΑ ΓΕΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ)

ΝΕΟΤΕΡΟΣ ΚΑΙ ΣΥΓΧΡΟΝΟΣ ΚΟΣΜΟΣ (από το 1815 μέχρι σήμερα)

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ	ΣΤΟΧΟΙ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ
Ι. Η ΕΥΡΩΠΗ ΜΕΤΑ ΤΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ ΤΗΣ ΒΙΕΝΝΗΣ (1815-1871)	
Οι αποφάσεις του Συνεδρίου της Βιέννης και η νέα ευρωπαϊκή ισορροπία Η θέση του Ανατολικού ζητήματος	-Να ενημερωθούν για τις αποφάσεις του Συνεδρίου της Βιέννης (1815), για τη νέα κατάσταση που επιβλήθηκε στην Ευρώπη και να εμβαθύνουν στους λόγους που εξηγούν τη νέα ευρωπαϊκή τάξη και τους στόχους που υπηρετούσε. -Να αντιληφθούν τη φύση του Ανατολικού Ζητήματος σ΄ αυτή την περίοδο, την πολυπλοκότητα και τις διαστάσεις του.
Τα εθνικά και φιλελεύθερα κινήματα στην Ευρώπη Ο αγώνας για την ανεξαρτησία και η δημιουργία του ελληνικού κράτους Το αίτημα για την εθνική ολοκλήρωση ως καθοριστικός παράγων στη διαμόρφωση της πολιτικής του Ελληνικού κράτους	-Να σχηματίσουν σαφή εικόνα των επαναστατικών κινημάτων και του χαρακτήρα τους κατά τις περιόδους 1820, 1830 και 1848, καθώς και των στόχων που επιδίωκαν και των αλλαγών που επέφεραν. -Να εμβαθύνουν στη στάση των Δυνάμεων της Ιεράς Συμμαχίας απέναντι στα κινήματα αυτά. -Να κατανοήσουν τις συνθήκες εμφάνισης και τις επιδράσεις που άσκησε στον ευρωπαϊκό κόσμο η Μαρξιστική θεωρία. -Να κατανοήσουν τον ιδιαίτερο χαρακτήρα της Ελληνικής Επανάστασης, καθώς και τη δυναμική της, τις διαστάσεις και τη διεθνή απήχησή της. -Να παρακολουθήσουν τις εξελίξεις σχετικά με τη στάση των ευρωπαϊκών Κυβερνήσεων απέναντι στην Ελληνική Επανάσταση, τους διαύλους άσκησης της πολιτικής τους, τις μεταξύ τους διαφοροποιήσεις και τους λόγους που τις καθόρισαν. -Να κατανοήσουν το ρόλο που διαδραμάτισαν οι ευρωπαϊκές Δυνάμεις στην ίδρυση του Ελληνικού Κράτους. -Να κατανοήσουν την πολιτική του Καποδίστρια ως κυβερνήτη της Ελλάδας και να συνειδητοποιήσουν τις αντιστάσεις, εσωτερικές και εξωτερικές, στις οποίες αυτή προσέκρουσε. -Να ενημερωθούν για τη νέα φάση του Ανατολικού Ζητήματος (1839-41) και για τον ελληνικό αλυτρωτισμό αυτής της περιόδου. -Να ενημερωθούν για την εσωτερική πολιτική κατάσταση κατά την περίοδο της απολυταρχίας του Όθωνα, τα οικονομικά και εθνικά προβλήματα, το όραμα της Μεγάλης Ιδέας, την Επανάσταση της 3ης Σεπτεμβρίου 1843 και το Σύνταγμα του 1844.
Αναβίωση των ενδοευρωπαϊκών ανταγωνισμών Ο Κριμαϊκός πόλεμος και η ιταλική ενοποίηση Ο Ελληνισμός και οι γειτονικοί λαοί στη χερσόνησο του Αίμου	-Να γνωρίσουν τη γενική κατάσταση στην Ευρώπη μετά το 1848, τα προβλήματα της εποχής και τα σημαντικότερα γεγονότα που συνέβαλαν στη νέα διάταξη των ευρωπαϊκών δυνάμεων, καθώς και την αποσύνθεση της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, παρά τις μεταρρυθμιστικές προσπάθειες. -Να πληροφορηθούν τα αίτια και τις συνέπειες του Κριμαϊκού

Ο Γαλλογερμανικός πόλεμος και η ένωση της Γερμανίας	πολέμου για την Ευρώπη, τα Βαλκάνια και την Ελλάδα. -Να κατανοήσουν τις πολιτικές και πολιτειακές εξελίξεις στην Ελλάδα σε συσχετισμό με την εσωτερική κατάσταση της χώρας και την πολιτική των Ευρωπαϊκών Δυνάμεων. -Να ενημερωθούν για την κατάσταση στα Βαλκάνια και τις ελληνοβαλκανικές σχέσεις από την Ελληνική Επανάσταση ως το 1870. -Να αντιληφθούν τον αποφασιστικό ρόλο που διαδραμάτισε η δημιουργία δύο νέων εθνικών κρατών στην Ευρώπη, της Ιταλίας (1861) και της Γερμανίας (1871), για τις περαιτέρω εξελίξεις. -Να κατανοήσουν την αρχή των εθνοτήτων και να προβληματιστούν πάνω στην έννοια του έθνους.
Νέα πολιτικά μορφώματα στην αμερικανική ήπειρο Οι ΗΠΑ ανερχόμενη διεθνώς δύναμη Ο υπόλοιπος κόσμος	-Να κατανοήσουν τις συνθήκες, κάτω από τις οποίες εκδηλώθηκαν οι επαναστάσεις στη Λατινική Αμερική, καθώς και τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά τους. -Να κατανοήσουν την πολιτική που ακολούθησαν οι ΗΠΑ στην αμερικανική ήπειρο ως χώρο επιρροής. -Να γνωρίσουν την κατάσταση που επικρατούσε στον υπόλοιπο κόσμο (Ασία, Αφρική).
ΙΙ. Η ΕΥΡΩΠΗ ΚΑΙ Ο ΚΟΣΜΟΣ ΑΠΟ ΤΟΝ 19ο ΣΤΟΝ 20ό ΑΙΩΝΑ (1871-1914)	
Βιομηχανική ανάπτυξη και κοινωνικές ζυμώσεις στην Ευρώπη Η φιλειρηνική κίνηση	-Να αναζητήσουν τις οικονομικές, πολιτικές και κοινωνικές συνέπειες της μεγάλης βιομηχανικής ανάπτυξης και τα αίτια της όξυνσης του αγγλογερμανικού ανταγωνισμού. -Να ενημερωθούν για τη φιλειρηνική κίνηση, να σχηματίσουν γνώμη για τα αποτελέσματά της και να αντιληφθούν τη σημασία της για τα μικρά κράτη. -Να ενημερωθούν για την ανάπτυξη του εργατικού και συνδικαλιστικού κινήματος και τις πολιτικές του προεκτάσεις.
Η αποικιακή εξάπλωση των ευρωπαϊκών κρατών στο απόγειό της	-Να κατανοήσουν τα αίτια, τις επιπτώσεις και τα μέσα άσκησης της αποικιοκρατικής επεκτατικής πολιτικής των μεγάλων ευρωπαϊκών βιομηχανικών κρατών. -Να εμβαθύνουν στις νέες σχέσεις που δημιουργεί η αποικιοκρατική πολιτική μεταξύ των αποικιοκρατικών δυνάμεων. -Να κατανοήσουν τις νέες μορφές των σχέσεων μεταξύ αποικιοκρατών-αυτοχθόνων. -Να συνειδητοποιήσουν τις διαστάσεις του μεταναστευτικού ρεύματος των λαών της Ευρώπης, κυρίως προς τις Η.Π.Α., και τις συνέπειές του.
Το Ανατολικό Ζήτημα σε ένταση: από το ρωσοτουρκικό πόλεμο (1877 - 1878) στους Βαλκανικούς πολέμους.	-Να κατανοήσουν τους λόγους της νέας κρίσης του Ανατολικού Ζητήματος και να προβληματιστούν για τη βαλκανική πολιτική των Μεγάλων Δυνάμεων. -Να κατανοήσουν την πολιτική του Πανσλαβισμού και τη σημασία της για τις διαβαλκανικές σχέσεις και την Ελλάδα.
Η ένταση των ευρωπαϊκών ανταγωνισμών Βαλκανικοί Πόλεμοι	-Να κατανοήσουν τα αίτια της δημιουργίας των Ευρωπαϊκών Συνασπισμών και τις συνθήκες έκρηξης του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου. -Να συσχετίσουν τις επαναστάσεις του 1908 και 1909 σε Τουρκία και Ελλάδα αντίστοιχα, και να εκτιμήσουν τη σημασία τους για την εσωτερική και εξωτερική πολιτική των δύο χωρών. -Να κατανοήσουν τις συγκλίσεις και αποκλίσεις στην πολιτική των Βαλκανικών λαών, όπως εκφράζεται αυτή στο πλαίσιο των Βαλκανικών πολέμων. -Να συσχετίσουν τις εξελίξεις στα Βαλκάνια με την πολιτική των Μεγάλων Δυνάμεων απέναντι στην Οθωμανική Αυτοκρατορία.

	-Να συνειδητοποιήσουν τη σημασία της νέας κατάστασης που διαμορφώθηκε με το τέλος των Βαλκανικών πολέμων για τις περαιτέρω σχέσεις των Βαλκανικών λαών.
III. Ο ΠΡΩΤΟΣ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ ΚΑΙ ΟΙ ΑΜΕΣΕΣ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΟΥ	
Η εξέλιξη των πολεμικών επιχειρήσεων από την έναρξη των εχθροπραξιών ως τη συνθηκολόγηση της Γερμανίας Η Οκτωβριανή Επανάσταση στη Ρωσία	-Να γνωρίσουν τις αλλαγές στη διεξαγωγή του πολέμου και να κατανοήσουν τη σημασία της χρήσης των επιστημονικών και τεχνολογικών επιτευγμάτων σ΄ αυτόν. -Να εκτιμήσουν τη σημασία του ποικιλόμορφου ανταγωνισμού των Μεγάλων Δυνάμεων για την έναρξη και την πορεία του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου. -Να κατανοήςουν τη σημασία της εισόδου των ΗΠΑ στον πόλεμο και να εμβαθύνουν στα αίτια της ήττας των Κεντρικών Δυνάμεων. -Να κατανοήςουν το χαρακτήρα της Οκτωβριανής Επανάστασης στη Ρωσία, τις μεταβολές στη δομή της ρωσικής κοινωνίας και τη διεθνή απήχησή της.
Η Ελλάδα απέναντι στους εμπολέμους Ο εθνικός διχασμός Η έξοδος της Ελλάδας στον πόλεμο	-Να κατανοήσουν τις διαφορές ως προς τη στάση των Ελλήνων απέναντι στους εμπολέμους, τις συνέπειες που είχε αυτή στην εσωτερική πολιτική της χώρας και να τη συγκρίνουν με την πολιτική των άλλων βαλκανικών κρατών.
Η συνδιάσκεψη των Παρισίων (1919-1920) Από τη συνθήκη των Βερσαλλιών στη συνθήκη των Σεβρών Η συνέχιση του πολέμου στη Μ. Ασία ως τη Μικρασιατική καταστροφή	-Να ενημερωθούν για το κλίμα που επικράτησε στη Συνδιάσκεψη των Παρισίων και να κατανοήσουν τη σημασία των συνθηκών με τις οποίες τερματίστηκε ο πόλεμος. -Να αντιληφθούν τα αίτια της συνέχισης του πολέμου στη Μ. Ασία ως τη Μικρασιατική καταστροφή. -Να κατανοήσουν το Μικρασιατικό πόλεμο ως έκφραση του οράματος της Μεγάλης Ιδέας, την πορεία και την έκβασή του σε σχέση με τις εσωτερικές εξελίξεις στην Ελλάδα και την πολιτική των Μεγάλων Δυνάμεων, καθώς και τις εξελίξεις στην Τουρκία. -Να γνωρίσουν τις διαστάσεις του προσφυγικού ζητήματος.
Η συνδιάσκεψη της Λωζάνης Το τέλος του Ανατολικού Ζητήματος και η νέα διεθνής θέση της Ελλάδας μετά την υπογραφή της ειρήνης.	-Να γνωρίσουν τις διεργασίες κατά τη Συνδιάσκεψη της Λωζάνης, το περιεχόμενο και τη σημασία των όρων της συνθήκης για τις εξελίξεις στα Βαλκάνια, στην Τουρκία και ιδιαίτερα στην Ελλάδα.
IV. Η ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΜΕΤΑΞΥ ΤΩΝ ΔΥΟ ΠΑΓΚΟΣΜΙΩΝ ΠΟΛΕΜΩΝ	
Η σύσταση και η λειτουργία της Κ.Τ.Ε.	-Να πληροφορηθούν για την ίδρυση, τους στόχους και τα όργανα λειτουργίας της Κ.Τ.Ε. και να κατανοήσουν τη σημασία της για την ειρηνική διευθέτηση των διαφορών των κρατών, αλλά και να προβληματιστούν για τη διάψευση των ελπίδων.
Η περίοδος των ελπίδων από τις συμφωνίες του Λοκάρνο ως την πρόταση Μπριάν για την Ομοσπονδιακή Ένωση της Ευρώπης (1925-1930).	-Να πληροφορηθούν για την κατάσταση στην Ευρώπη και να εκτιμήσουν τη σημασία της υπογραφής των Συμφωνιών του Λοκάρνο και της ομαλοποίησης των γαλλογερμανικών σχέσεων για την ευρωπαϊκή ειρήνη και ασφάλεια. -Να εκτιμήσουν τις πρωτοβουλίες του Γάλλου Υπουργού των Εξωτερικών Μπριάν για την προώθηση της παγκόσμιας ειρήνης, και να αναζητήσουν τους λόγους για τους οποίους αυτές οι προσπάθειες απέτυχαν.
Η νέα ισορροπία στα Βαλκάνια και την Εγγύς Ανατολή Η Ελλάδα παράγοντας σταθερότητας	-Να κατανοήσουν τις πολιτικές, οικονομικές και κοινωνικές συνθήκες που επικρατούσαν στο χώρο της Βαλκανικής και τα σοβαρά εμπόδια στις προσπάθειες για ενδοβαλκανική συνεννόηση, σε συσχετισμό με τη βαλκανική πολιτική των Μεγάλων Δυνάμεων. -Να ενημερωθούν για τις πολιτικές εξελίξεις στην Ελλάδα και τα κοινωνικά προβλήματα μετά την ανακήρυξη της Δημοκρατίας (1924) και να εκτιμήσουν τις προσπάθειες για βελτίωση των σχέσεων με τα άλλα βαλκανικά κράτη, την Τουρκία και την Ιταλία.

Η διεθνής οικονομική κρίση και οι επιπτώσεις της Η άνοδος του Φασισμού και η κατολίσθηση της Ευρώπης στη βία Οι επιπτώσεις του φαινομένου στην Ελλάδα Οι εξελίξεις στην Άπω Ανατολή	-Να πληροφορηθούν για τα αίτια της μεγάλης οικονομικής κρίσης και να αξιολογήσουν τις οικονομικές, κοινωνικές και πολιτικές συνέπειες σε παγκόσμια κλίμακα. -Να προβληματιστούν για τα αίτια της κρίσης της Δημοκρατίας και της ανόδου του φασισμού στην Ιταλία και του ναζισμού στη Γερμανία και να διακρίνουν τις πολιτικές συνέπειες για την υπόλοιπη Ευρώπη. -Να εξετάσουν τις πολιτικές και πολιτειακές εξελίξεις στην Ελλάδα (1935-40) και να κατανοήσουν τις συνέπειες που είχε για την Ελλάδα η εγκαθίδρυση δικτατορικών καθεστώτων στην Ευρώπη. -Να ενημερωθούν για τις εξελίξεις στα κράτη της Εγγύς και της Άπω Ανατολής και τις συνέπειές τους για τη διεθνή πολιτική σκηνή.
Η πορεία προς τη νέα ένοπλη αναμέτρηση Η κήρυξη του πολέμου	-Να ενημερωθούν για τις σημαντικότερες κρίσεις που απείλησαν την ειρήνη στην Ευρώπη και τον κόσμο, και να κατανοήσουν το ρόλο των δυνάμεων του Άξονα σ' αυτές. -Να κατανοήσουν τις επιπτώσεις του ανταγωνισμού των Μεγάλων Δυνάμεων στην Ελλάδα και γενικότερα στις ενδοβαλκανικές σχέσεις στις παραμονές του β΄ παγκοσμίου πολέμου.
V. Ο ΔΕΥΤΕΡΟΣ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ	
Η επέκταση της γερμανικής κυριαρχίας στην Ευρώπη (1939-1943) Η σημασία της ελληνικής Αντίστασης στις δυνάμεις του Άξονα	-Να διερευνήσουν τους λόγους της ταχείας επέκτασης και επικράτησης της ναζιστικής Γερμανίας στην Ευρώπη. -Να κατανοήσουν την επίθεση της Ιταλίας εναντίον της Ελλάδας στα πλαίσια της Ιταλικής επεκτατικής πολιτικής. -Να εκτιμήσουν τη συμβολή της Ελλάδας στο Β΄ παγκόσμιο πόλεμο και να κατανοήσουν την ιδιαιτερότητα και τις διαστάσεις της Εθνικής Αντίστασης των Ελλήνων.
Η συμμαχική αντεπίθεση και η ολοκληρωτική ήττα της ναζιστικής Γερμανίας Η δίκη της Νυρεμβέργης	-Να γνωρίσουν την τροπή του πολέμου και τις συνθήκες που οδήγησαν στην ολοκληρωτική ήττα της Γερμανίας. -Να προβληματιστούν για την τακτική υπεράσπισης των πρωταιτίων εγκληματιών του πολέμου και με τη σημασία που απέδιδε η Διεθνής Κοινωνία στη Δίκη της Νυρεμβέργης.
Πρώτα σημεία ανταγωνισμού μεταξύ των Δυτικών Συμμάχων και της ΕΣΣΔ Η Ελλάδα πεδίο αντιπαράθεσης των δύο κόσμων	-Να εκτιμήσουν την κατάσταση που διαμορφώθηκε στην Ευρώπη μετά την ήττα των Δυνάμεων του Άξονα, σε συσχετισμό με τον ανταγωνισμό των Δυτικών Συμμάχων και της ΕΣΣΔ (π.χ. Γιάλτα και Πότσδαμ 1945). -Να ενημερωθούν για τις πολιτικές εξελίξεις στην Ελλάδα από τις αρχές του 1944, σε συσχετισμό με τις διεθνείς συμφωνίες. -Να διερευνήσουν τις συνθήκες που οδήγησαν στον Εμφύλιο Πόλεμο την Ελλάδα και να εκτιμήσουν την έκταση των συνεπειών του.
Οι συνθήκες Ειρήνης Η ενσωμάτωση της Δωδεκανήσου στην Ελλάδα	-Να εκτιμήσουν τη νέα κατάσταση που διαμορφώθηκε στην Ευρώπη μετά τις συνθήκες ειρήνης.
VI. Ο ΜΕΤΑΠΟΛΕΜΙΚΟΣ ΚΟΣΜΟΣ	
Η οργάνωση της διεθνούς κοινωνίας την επαύριο του πολέμου Η σύσταση και η λειτουργία του ΟΗΕ	-Να γνωρίσουν τους παράγοντες που οδήγησαν στο μεταπολεμικό κόσμο, τις ιδιαιτερότητές του και την οργάνωση της διεθνούς κοινωνίας. -Να κατανοήσουν την αναγκαιότητα ίδρυσης του ΟΗΕ και να συγκρίνουν το έργο του με το έργο της ΚΤΕ.
Το καθεστώς του Διπολισμού Πολιτικές, οικονομικές και ιδεολογικές παράμετροι Οι επιπτώσεις του φαινομένου στην Ελλάδα	-Να κατανοήσουν τις πολλαπλές διαστάσεις του «Ψυχρού Πολέμου» και τις διεθνείς κρίσεις, σε συνάρτηση με τη δημιουργία των δύο Συνασπισμών. -Να αντιληφθούν τη σημασία των προσπαθειών ύφεσης και αφοπλισμού.

Το τέλος του Διπολισμού	-Να προβληματιστούν για τις συνέπειες του Διπολισμού (πολιτικές, στρατιωτικές κ.ά.) στην Ελλάδα. -Να ενημερωθούν για τις εξελίξεις του Κυπριακού Ζητήματος και τις διεθνείς διαστάσεις του.
Η αποαποικιοποίηση και ο ρόλος των νέων κρατών στη διεθνή ζωή Ο Τρίτος Κόσμος: παράγοντες ισχύος και αδυναμίας	-Να πληροφορηθούν για τις συνθήκες κάτω από τις οποίες προωθήθηκε η αποαποικιοποίηση στις χώρες της Αφρικής και της Ασίας και η δημιουργία νέων ανεξάρτητων κρατών. -Να κατανοήσουν το περιεχόμενο της έννοιας «Τρίτος Κόσμος», να γνωρίσουν τις χώρες που τον απαρτίζουν, τις σχέσεις τους με τις Υπερδυνάμεις και το ρόλο τους στη διεθνή πολιτική σκηνή.
Η πορεία προς την ευρωπαϊκή ενοποίηση: πραγματικότητες και προοπτικές Η Ελλάδα από τη σύνδεση με την ΕΟΚ στην ένταξη και τη συμμετοχή στην Ε.Ε	-Να ενημερωθούν για την ίδρυση της ΕΟΚ, τους στόχους και την πορεία που ακολούθησε, τη μετεξέλιξή της σε Ε.Ε., το ρόλο και τη σημασία της στην ενοποίηση της Ευρώπης. -Να ενημερωθούν για τη σύνδεση και την ένταξη της Ελλάδας στην ΕΟΚ και να εκτιμήσουν τη σημασία της για την κοινωνία της Ελλάδας και τη διεθνή της θέση.
Κρίσιμες προκλήσεις στις παρυφές του $21^{ου}$ αιώνα Η βία, η καταστροφή του περιβάλλοντος, η ανεπάρκεια των πρώτων υλών, ο υπερπληθυσμός, η πυρηνική απειλή	-Να ευαισθητοποιηθούν για τα κύρια προβλήματα που αντιμετωπίζει η ανθρωπότητα σήμερα και για τους κινδύνους που δημιουργούν. -Να γνωρίσουν τις μορφές αντίστασης της κοινωνίας των πολιτών απέναντι σε αρνητικές πτυχές του σύγχρονου τρόπου ζωής. -Να προβληματιστούν για την παραγωγή, τη χρήση και τη σημασία της γνώσης σήμερα.
VII. ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΑ ΚΑΙ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΑ ΡΕΥΜΑΤΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ ΤΟΥ ΡΟΜΑΝΤΙΣΜΟΥ ΩΣ ΤΙΣ ΠΑΡΥΦΕΣ ΤΟΥ $21^{ου}$ ΑΙΩΝΑ.	
Στοχασμός, Επιστήμη, Τεχνολογία και Τέχνη του 19ου αιώνα	-Να γνωρίσουν τις κύριες θεωρίες και συστήματα του 19ου αιώνα και να συνειδητοποιήσουν τις γενικότερες επιδράσεις τους στην κοινωνία. Να αντιληφθούν τις συνθήκες δημιουργίας τους. -Να ενημερωθούν για τα τεχνολογικά επιτεύγματα της εποχής. -Να εκτιμήσουν τα καλλιτεχνικά ρεύματα του $19^{ου}$ αιώνα στις διάφορες εκφάνσεις τους και να κατανοήσουν την αδυναμία σύνθεσης μιας ενιαίας τεχνοτροπίας. -Να διακρίνουν τα ιδιαίτερα γνωρίσματα της ελληνικής πολιτισμικής παραγωγής κατά το 19ο αιώνα.
Ο πολιτισμός του 20ου αιώνα	-Να διαπιστώσουν την αλματώδη ανάπτυξη των επιστημών και της υψηλής τεχνολογίας και να προβληματιστούν σχετικά με τις εφαρμογές τους. -Να διακρίνουν τις μεταβολές στις αντιλήψεις και τις ιδέες των ανθρώπων του 20ού αιώνα. -Να γνωρίσουν τα πρωτοποριακά καλλιτεχνικά ρεύματα του αιώνα, να τα εντάξουν και να τα συσχετίσουν με το ιστορικό πλαίσιο της εποχής. -Να εκτιμήσουν τις σημαντικές εξελίξεις στην ελληνική πνευματική και καλλιτεχνική δημιουργία του 20ού αιώνα και να τις συνδέσουν με τις διεθνείς πολιτισμικές εκφράσεις.

Γ΄ ΤΑΞΗ ΕΝΙΑΙΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ

(ΜΑΘΗΜΑ ΘΕΩΡΗΤΙΚΗΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗΣ)

ΘΕΜΑΤΑ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ	ΣΤΟΧΟΙ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ
Ι. ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΓΡΟΤΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΣΤΗΝ ΑΣΤΙΚΟΠΟΙΗΣΗ	
Αναβίωση της εμπορικής ναυτιλίας Διανομή των εθνικών κτημάτων Εκμετάλλευση ορυχείων Δημιουργία τραπεζικού συστήματος Βιομηχανία Δημόσια έργα Δίκτυο σιδηροδρόμων Εθνικά δάνεια Εξωελλαδικό ελληνικό κεφάλαιο Αγορά του θεσσαλικού κάμπου από Έλληνες κεφαλαιούχους του Εξωτερικού Από τη νομισματική κρίση (1879) στην αδυναμία εξυπηρέτησης των δανείων Ο ρόλος του ξένου και του εξωελλαδικού ελληνικού κεφαλαίου και ο Διεθνής Οικονομικός Έλεγχος (ΔΟΕ) Το αγροτικό ζήτημα Πρώτα βήματα του εργατικού κινήματος	-Να πληροφορηθούν οι μαθητές: -ποιες οικονομικές δραστηριότητες συνετέλεσαν στη μετεξέλιξη της ελληνικής κοινωνίας από τη γεωργοκτηνοτροφική φάση της οικονομίας στην αστική (αναβίωση και ανανέωση της εμπορικής ναυτιλίας, βιοτεχνία-βιομηχανία, ορυκτός πλούτος, ανάπτυξη τραπεζικού συστήματος, έργα υποδομής, κ.λπ.). -ποιες ήταν οι πρωτοβουλίες ή οι αδυναμίες του κράτους στην παρέμβασή του. -ποιες ήταν οι συνθήκες σύνδεσης των τότε εξελίξεων με τον περιβάλλοντα κόσμο (κυρίως ευρωπαϊκό, μεσανατολικό). -ποιες ήταν οι αντίστοιχες εκδηλώσεις - εξελίξεις στην κοινωνική διαστρωμάτωση. -πώς εκφράστηκαν οι εξελίξεις της περιόδου εκείνης στο πολιτικό επίπεδο.
Οικονομικές συνθήκες κατά την περίοδο 1910-1922	-Να παρακολουθήσουν πώς διαμορφωνόταν η οικονομική ζωή μέσα στις συνθήκες της εποχής και υπό το βάρος τοπικών (βαλκανικών) και ευρύτερων πολεμικών περιπετειών.
Η οικονομική ζωή κατά την περίοδο 1922-1936	-Να γνωρίσουν πώς διαμορφωνόταν η οικονομική ζωή μέσα σε συνθήκες ευρύτατης προσφυγιάς, κοινωνικών, ιδεολογικών συγκρούσεων, διεθνούς οικονομικής κρίσης. -Να εκτιμήσουν τις νέες οικονομικές δραστηριότητες-πρωτοβουλίες της κοινωνίας - κράτους και τις ποικίλες μορφές διείσδυσης ξένου κεφαλαίου στη χώρα.
ΙΙ. ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗ ΚΑΙ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΚΟΜΜΑΤΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ (1821 - 1936)	
Εξωτερικός προσανατολισμός και πελατειακές σχέσεις (1821 - 1843)	-Να γνωρίσουν τις πολιτικές κληρονομιές της προεπαναστατικής περιόδου, τις πολιτικές τάσεις κατά την επαναστατική περίοδο και την αποκρυστάλλωσή τους σε κόμματα. -Να κατανοήσουν την οργανωτική δομή, τη λειτουργία, τις θέσεις των κομμάτων, καθώς και τις σχέσεις που ανέπτυξαν, τις μεθόδους και τις πρακτικές που εφάρμοσαν.
Χειραφέτηση και αναμόρφωση (1844 - 1880)	-Να γνωρίσουν τα νέα κόμματα που δημιουργήθηκαν και τις αλλαγές που επήλθαν στη δομή και το σύστημα λειτουργίας τους. -Να κατανοήσουν τη σχέση ανάμεσα στις πολιτικές αποφάσεις - μεταβολές: συνταγματικές μεταβολές (1844 και 1864), καθολική ψηφοφορία (1864), αρχή της δεδηλωμένης (1875) και τις οικονομικοκοινωνικές αλλαγές από τη μια και τις μεταβολές στα κόμματα από την άλλη.
Δικομματισμός και κόμματα αρχών (1880-1909)	-Να γνωρίσουν την πορεία προς τη διαμόρφωση του δικομματικού συστήματος και τη δημιουργία κομμάτων αρχών. -Να κατανοήσουν τα κοινωνικά στηρίγματα των κομμάτων, τη στάση τους απέναντι στα κυρίαρχα προβλήματα της ελληνικής κοινωνίας και τους παράγοντες της πολιτικής κρίσης.

Ανανέωση - Διχασμός (1909-1922)	-Να γνωρίσουν τις αλλαγές που επήλθαν στο πολιτικό σκηνικό και το βαθμό σύνδεσής τους με τα αιτήματα της εποχής. -Να κατανοήσουν τη στάση (πολιτική) των κομμάτων απέναντι στα εθνικά προβλήματα (αλυτρωτισμός, εδαφική επέκταση), τις διαστάσεις του διχασμού και τις συνέπειές του στην πολιτική ζωή της χώρας.
Εκσυγχρονισμός και επεμβάσεις (1923-1936)	-Να γνωρίσουν το νέο πολιτικό πλαίσιο, τις αλλαγές στη φυσιογνωμία των κομμάτων και τις επεμβάσεις στην πολιτική ζωή. -Να κατανοήσουν τους λόγους - παράγοντες που οδήγησαν στην πολιτική εκτροπή (1936).
III. ΤΟ ΠΡΟΣΦΥΓΙΚΟ ΖΗΤΗΜΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ (1821-1930)	
Επαναστατική και καποδιστριακή περίοδος	-Να γνωρίσουν τον τόπο προέλευσης, την ιδιότητα, τη θέση και την κατάσταση των προσφύγων στην Ελλάδα, κατά την Ελληνική Επανάσταση και κατά την περίοδο του Καποδίστρια. -Να κατανοήσουν τους τρόπους-μέσα αντιμετώπισης του προσφυγικού προβλήματος από Εθνοσυνελεύσεις και κυβερνήσεις, και τις σχετικές αντιδράσεις των προσφύγων.
Οθωνική περίοδος (1832-1862)	-Να γνωρίσουν το περιεχόμενο βασικών κυβερνητικών διαταγμάτων - αποφάσεων, σχετικών με την κατάσταση των προσφύγων στην ελληνική Επικράτεια, και το βαθμό αποτελεσματικότητας των διαταγμάτων αυτών. -Να κατανοήσουν τις διαστάσεις του προσφυγικού προβλήματος και να εκτιμήσουν τις συνέπειες που είχε η έλευση προσφύγων (οικονομικές, δημογραφικές, πολιτικές, κ.ά.). -Να γνωρίσουν τη διάσταση που πήρε το προσφυγικό πρόβλημα κατά την Εθνοσυνέλευση του 1844 (αυτόχθονες - ετερόχθονες). -Να γνωρίσουν τον τρόπο αντιμετώπισης από την Ελλάδα της έλευσης προσφύγων από ιταλικές περιοχές.
Περίοδος της βασιλείας Γεωργίου του Α΄ (1863-1912) Βαλκανικοί πόλεμοι Πρώτος παγκόσμιος πόλεμος	-Να γνωρίσουν τους λόγους της δημιουργίας νέας προσφυγιάς και την έκτασή της.
Μικρασιατικός πόλεμος Σύμφωνο του 1930	-Να εκτιμήσουν την προσφορά των προσφύγων στην ελληνική κοινωνία και τις επιπτώσεις από την παρουσία τους (οικονομικές, κοινωνικές, πολιτικές, πολιτισμικές).
IV. ΤΟ ΚΡΗΤΙΚΟ ΖΗΤΗΜΑ, ΑΠΟ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΑΠΟΨΗ, ΚΑΤΑ ΤΟ 19ο ΚΑΙ ΣΤΙΣ ΑΡΧΕΣ ΤΟΥ 20ου ΑΙΩΝΑ	
Η συμβολή της Κρήτης στην Εθνεγερσία του 1821	-Να γνωρίσουν το χαρακτήρα της κρητικής επανάστασης. -Να αντιληφθούν τους λόγους της πολιτικής του Καποδίστρια (ενσωμάτωση της Κρήτης στην Ελλάδα) απέναντι στο κρητικό ζήτημα.
Η Κρήτη την περίοδο 1830-1860	-Να γνωρίσουν την πολιτική της Αιγύπτου και της Τουρκίας στο νησί, σε συνάρτηση με την πολιτική της Ελλάδας και των Μεγάλων Δυνάμεων.
Η Μεγάλη Κρητική Επανάσταση (1866-69)	- Να πληροφορηθούν το διπλωματικό παρασκήνιο παράλληλα με τα μεγάλα πολεμικά γεγονότα. - Να κατανοήσουν τα αίτια της αποτυχίας της κρητικής εξέγερσης.
Οι τελευταίες εξεγέρσεις στην Κρήτη και η ελληνική πολιτική έως την Κρητική Πολιτεία (1878 -1898)	- Να γνωρίσουν τους λόγους που οδήγησαν τους Κρητικούς στις εξεγέρσεις αυτές, τον τρόπο αντιμετώπισής τους από την Τουρκία και τη στάση των ελληνικών και ξένων κυβερνήσεων κατά τη διάρκειά τους. - Να αντιληφθούν ότι ο ρόλος των Μεγάλων Δυνάμεων ήταν καθοριστικός στην εξέλιξή τους.
Η Κρητική Πολιτεία έως την ενσωμάτωση της Κρήτης με την Ελλάδα	-Να πληροφορηθούν για τις πολιτικές εξελίξεις στο νησί, παράλληλα με την πολιτική των ελληνικών και ξένων κυβερνήσεων.

Δ. Η ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΗΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ

1. Σχεδιασμός της διδασκαλίας

Η διδακτική διαδικασία προσδιορίζεται σε μεγάλο βαθμό από την επιλογή και διατύπωση των διδακτικών στόχων της διδακτικής ενότητας, εφόσον έχει επιλεγεί από το διδάσκοντα ένα στοχοθετικό μοντέλο διδασκαλίας. Στην περίπτωση που επιλέγεται ένα διαδικαστικό μοντέλο διδασκαλίας, προσδιορίζονται αντίστοιχα οι σκοποί, οι αρχές και τα κριτήρια της διδακτικής διαδικασίας. Κατά την επιλογή και διατύπωση των στόχων πρέπει να λαμβάνονται υπόψη οι γενικοί σκοποί διδασκαλίας της ιστορίας στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση και οι ειδικοί στόχοι κατά θεματικές ενότητες, όπως διατυπώνονται στο Πρόγραμμα Σπουδών. Η επιλογή των διδακτικών στόχων είναι ανάγκη να στοχεύει στην επίτευξη των γενικών και ειδικών σκοπών της διδασκαλίας της Ιστορίας. Σε αυτό θα βοηθήσει και η γενική εποπτεία της διδακτέας ύλης που είναι απαραίτητο να έχει ο διδάσκων από την αρχή της σχολικής χρονιάς, και ο ανάλογος προγραμματισμός της.

Κατά το στάδιο σχεδιασμού της διδασκαλίας ο διδάσκων αποφασίζει για τις μεθόδους και τα μέσα που θα χρησιμοποιήσει, ανάλογα με τους στόχους που έχει θέσει. Είναι αυτονόητο ότι η γενική εποπτεία της διδακτέας ύλης από τον διδάσκοντα με την έναρξη της σχολικής χρονιάς θα βοηθήσει και σε αυτή την περίπτωση στην επιλογή των μέσων και μεθόδων διδασκαλίας, ανάλογα με τη φύση κάθε διδακτικής ενότητας και με τρόπο ώστε να αξιοποιούνται οι δυνατότητες σύγκρισης και σύνθεσης του ιστορικού υλικού που προσφέρουν ορισμένες από αυτές, να επισημαίνεται το ουσιώδες και να προσανατολίζονται οι μαθητές στο να διακρίνουν τις πολλαπλές όψεις της πραγματικότητας και την αλληλοσύνδεσή τους σε χρονική αλληλουχία ή ακόμα τις ασυνέχειες και τα χάσματα.

2. Διεξαγωγή της διδασκαλίας

Οι μέθοδοι διεξαγωγής της διδασκαλίας που μπορεί να εφαρμόσει ο διδάσκων είναι ποικίλες, με κοινό χαρακτηριστικό ότι στο επίκεντρο του ενδιαφέροντος βρίσκονται οι μαθητές. Οι μαθητοκεντρικές μέθοδοι διδασκαλίας ανταποκρίνονται στο βασικό σκοπό διδασκαλίας του μαθήματος της Ιστορίας, καθώς επιτρέπουν την ενεργητική συμμετοχή του μαθητή στις διδακτικές διαδικασίες. Η υιοθέτηση της μιας ή της άλλης μεθόδου ή / και ο συνδυασμός τους μπορεί να σχετίζεται με τις ανάγκες και τα ενδιαφέροντα των μαθητών και με τις ιδιαιτερότητες της συγκεκριμένης διδακτικής ενότητας. Σε κάθε περίπτωση, ιδιαίτερη σημασία έχει η εναλλαγή των μεθόδων καθώς και η ευελιξία του διδάσκοντος, όταν οι περιστάσεις το απαιτούν ή το επιτρέπουν (π.χ. δυσκολία κατανόησης εκ μέρους των μαθητών, ερωτήσεις, προβληματισμός ή και βιωματική προσέγγιση σημείων της διδακτικής ενότητας).

Κατά το διάλογο θα πρέπει ο διδάσκων να εκμεταλλεύεται κάθε δυνατότητα που προσφέρεται, ώστε να ενεργοποιήσει το σύνολο της τάξης (αξιοποίηση των γνώσεων ή και των εμπειριών που ήδη έχουν αποκτήσει οι μαθητές, σύνδεση, όπου και όσο επιτρέπει η επιστημονική εγκυρότητα, της επικαιρότητας με τα εξιστορούμενα γεγονότα, σύγκριση γεγονότων και φαινομένων ήδη γνωστών με τα διδασκόμενα, συνδυασμός στοιχείων και παροχή ερεθισμάτων από άλλα μαθήματα, όπως Νέα Ελληνικά, Πολιτική Αγωγή, Θρησκευτικά, Γεωγραφία κτλ. σύνδεση με την Τοπική Ιστορία). Με την όλη διαδικασία οι μαθητές πρέπει να οδηγούνται στην κατανόηση της σύνδεσης των ιστορικών στοιχείων συγχρονικά και διαχρονικά, ώστε το μάθημα να μην εξελίσσεται σε στείρο εγκυκλοπαιδισμό, με απλή παράθεση γεγονότων χωρίς επισήμανση των σχέσεών τους.

Η αφήγηση από τον διδάσκοντα μπορεί, κατά περίπτωση, να παράσχει με συντομία και ακρίβεια τις απαραίτητες πληροφορίες για την ενεργοποίηση και τον προβληματισμό των μαθητών ή να κινήσει το ενδιαφέρον τους όταν έχει ζωντάνια και ποικιλία. Ο συνδυασμός της όμως με διάλογο, κατευθυνόμενο ή και ελεύθερο, καθιστά τους μαθητές συμμέτοχους στη μαθησιακή διαδικασία (ανάλυση-σύγκριση-σύνθεση ιστορικών γεγονότων, κατανόηση της πολυπλοκότητάς τους) και υπηρετεί έτσι καλύτερα τους ειδικούς αλλά και γενικούς σκοπούς της διδασκαλίας της Ιστορίας.

Όσον αφορά τις μη παραδοσιακές μεθόδους διδασκαλίας (έρευνα των πηγών, ατομικές και ομαδικές εργασίες εντός και εκτός της σχολικής τάξης, αναπαράσταση ιστορικών γεγονότων), πρέπει να λαμβάνεται ιδιαίτερη μέριμνα για την τελική σύνθεση των ουσιωδών σημείων της διδακτικής ενότητας ώστε να αποφεύγεται ο κίνδυνος απομάκρυνσης από τους ειδικούς διδακτικούς στόχους που έχουν τεθεί. Η έρευνα των πηγών προσφέρεται, ανάλογα με το είδος τους, για την βαθύτερη κατανόηση εκ μέρους των μαθητών των ιστορικών ζητημάτων και της πολυπλοκότητάς τους, την υιοθέτηση κριτικής στάσης απέναντι σε πρόσωπα και πράγματα, την πιο ζωντανή προσέγγιση μιας ιστορικής εποχής. Φέρνει επίσης σε επαφή τους μαθητές με την ουσία της ιστορικής έρευνας (αντιπαραβολή και έλεγχος αξιοπιστίας των πηγών, κίνητρα και ερμηνείες ιστορικών κ.ά.), στην οποία μπορεί και πρέπει να αναφέρεται ο διδάσκων ανάλογα με το νοητικό επίπεδο των μαθητών. Ειδικότερα, η ενασχόληση με τις πηγές μπορεί να ακολουθεί την εξής πορεία κατά τάξη:

- Παρουσίαση σύντομων αποσπασμάτων από πρωτογενείς ή δευτερογενείς γραπτές πηγές, που αναφέρονται σε θέμα της διδασκόμενης ενότητας
- Διευκρίνιση βασικών ιστορικών όρων
- Συσχετισμός των πληροφοριών των «πηγών» μεταξύ τους και με το περιεχόμενο του σχολικού εγχειριδίου και εντοπισμός ομοιοτήτων, διαφορών, συμπληρωματικών στοιχείων κτλ.
- Σύνθεση των κυριοτέρων πληροφοριών τις οποίες περιέχουν τα κείμενα και ανάλυση της επιχειρηματολογίας των συντακτών τους
- Αναζήτηση των ιδεολογικών ή άλλων κινήτρων και προθέσεων του συντάκτη της «πηγής» και διερεύνηση του βαθμού στον οποίο ήταν σε θέση να γνωρίζει και να κατανοεί τα γεγονότα της εποχής στην οποία αναφέρεται.

Σχετικά με τη διδακτική αξιοποίηση των γραπτών πηγών επισημαίνεται ότι είναι ιδιαίτερα χρήσιμη για την καλλιέργεια της ιστορικής σκέψης των μαθητών η σύγκριση ανάμεσα σε πηγές που προσεγγίζουν το ίδιο ζήτημα από διαφορετική οπτική και η αναζήτηση των λόγων αυτής της διαφοράς.

Οι ατομικές ή ομαδικές εργασίες μαθητών εντός και εκτός της τάξης μπορεί να περιορίζονται σε μία διδακτική ενότητα ή να αναφέρονται σε ευρύτερες θεματικές ενότητες και να ολοκληρώνονται σε μεγαλύτερα χρονικά διαστήματα (projects). Στην πρώτη περίπτωση, εκτός από τις

καθιερωμένες ερωτήσεις εμπέδωσης και ανάλυσης του διδάσκοντος, μπορεί να χρησιμοποιούνται για την εργασία των μαθητών ποικίλα σημεία αφετηρίας, όπως τα κείμενα των πηγών, εικόνες, χάρτες, διαγράμματα, επισκέψεις σε μουσεία που έχουν προηγηθεί κτλ. Οι εργασίες μπορεί να στοχεύουν επίσης στην ανάπτυξη και ψυχοκινητικών δεξιοτήτων (δημιουργία χαρτών, διαγραμμάτων, εικαστικών έργων, φωτογραφιών κτλ..). Στη δεύτερη περίπτωση, ενδείκνυται η εκ των προτέρων επιλογή των κατάλληλων θεμάτων από τον διδάσκοντα και η παρουσίασή τους στους μαθητές προς επιλογή, ανάλογα με τα ιδιαίτερα ενδιαφέροντά τους.

Στην επιλογή των θεμάτων καλό είναι να λαμβάνονται υπόψη οι δυνατότητες που προσφέρει η τοπική ιστορία, η οποία κινεί συνήθως ευκολότερα το ενδιαφέρον των μαθητών αλλά και διευκολύνει την έρευνά τους -επομένως και την ενεργητικότερη συμμετοχή τους- με επισκέψεις σε αρχαιολογικούς-ιστορικούς χώρους και μουσεία της περιοχής, φωτογραφίσεις, συνεντεύξεις κτλ. Οι διδάσκοντες καλό είναι να αξιοποιούν και την ιστορία του τόπου καταγωγής των μαθητών (π.χ. Πόντος, Μ. Ασία, Β. Ήπειρος, κτλ.), γεγονός που μπορεί να συμβάλει στην πληρέστερη παρουσίαση της διδασκόμενης ιστορικής περιόδου. Η αξιοποίηση της προφορικής ιστορίας, με καταγραφή στοιχείων από τα βιώματα και τις μνήμες των Ελλήνων που κατάγονται από περιοχές όπως οι παραπάνω, συμβάλλει σημαντικά στην επίτευξη των σκοπών της Ιστορίας.

Τα εποπτικά μέσα στοχεύουν στην αισθητοποίηση των αφηρημένων ιστορικών εννοιών σε όλες τις φάσεις της διδασκαλίας: στην αρχή για την πρόκληση του ενδιαφέροντος των μαθητών, κατά τη διάρκειά της για την κατανόηση ουσιωδών σημείων της, και στο τέλος για τη σύνθεση και την εμπέδωση του περιεχομένου της. Πέρα από τα διαγράμματα, τους χρονολογικούς πίνακες, τους χάρτες και τις εικόνες του βιβλίου, ο διδάσκων μπορεί να χρησιμοποιεί και άλλα μέσα δικής του επιλογής (π.χ. γελοιογραφίες, κόμικς, διαφάνειες, βιντεοταινίες, CD-ROM κτλ.), που συνήθως προσφέρουν ποικιλία και ιδιαίτερη ζωντάνια στο μάθημα. Σε κάθε περίπτωση, ο διδάσκων πρέπει να λαμβάνει υπόψη του τις δυνατότητες κάθε μέσου σε σχέση με τους στόχους που επιθυμεί να επιτύχει: Τα αποκόμματα των εφημερίδων δίνουν μια ζωντανή αλλά συχνά και μονόπλευρη εικόνα της εποχής, οι γελοιογραφίες εστιάζουν στο εντυπωσιακό και επίκαιρο για την κοινή γνώμη, τα κόμικς μπορεί να περιέχουν στερεότυπα, τα διαγράμματα φωτίζουν μια μόνο πτυχή του θέματος κτλ.. Ο διδάσκων δεν θα πρέπει να περιορίζεται στους υπότιτλους, αλλά να παρακινεί τους μαθητές σε μια πολύπλευρη αξιοποίηση του εκάστοτε μέσου, υποδεικνύοντας με κάθε ευκαιρία και τις κατευθύνσεις ή τους περιορισμούς που θέτει η ιστορική μεθοδολογία και που ισχύουν για όλες τις ιστορικές πηγές (π.χ. κατά την «ανάγνωση» μιας εικόνας ενδείκνυται να γίνονται αναφορές στην προέλευση και τα πρότυπά της, στη χρονική και τοπική της απόσταση από το θέμα που απεικονίζει, στην ιδεολογία που ενδεχομένως εκφράζει κ.λπ.). Η ανάγνωση της εικόνας μπορεί να ξεκινά από την παρατήρηση, την περιγραφή και την συσχέτισή της με τα γεγονότα, να προχωρεί σε παρατήρηση και σύγκριση εικόνων διαφορετικών εποχών και να καταλήγει σε εκτίμηση της βαθύτερης σχέσης της με την εποχή της - ανάλογα με το είδος της, την εμβέλειά της, την ιδεολογία που εκφράζει ή αντιστρατεύεται, τους περιορισμούς στους οποίους υπόκειται κτλ. - καθώς και της αισθητικής της, ιδιαίτερα αν πρόκειται για καλλιτεχνικό έργο.

Οι επισκέψεις σε μουσεία και σε χώρους με αρχαιολογικό και ιστορικό ενδιαφέρον είναι συμπλήρωμα της διδασκαλίας στην τάξη, που όχι μόνο διευκολύνει την εμπέδωση των γνώσεων μέσω της τοποθέτησής τους σε σαφέστερο πολιτισμικό πλαίσιο, αλλά και προάγει ουσιαστικά την κρίση του μαθητή μέσω της ενίσχυσης ή του μετριασμού των εντυπώσεων που έχει ήδη σχηματίσει καθώς και τη συνειδητοποίηση νέων πτυχών των ενδιαφερόντων του. Ιδιαίτερη σημασία έχει πάντως η κατάλληλη προετοιμασία τέτοιων επισκέψεων, με επιλογή των βασικών στόχων της επίσκεψης, χρήση εποπτικών μέσων ή και εισηγήσεις μαθητών ώστε να εξασφαλίζεται η συνοχή της ιστορικής γνώσης και η συνέχεια στη διδασκαλία.

Κατά τη χρησιμοποίηση όλων των μεθόδων είναι θεμιτή και σύμφωνη με τους σκοπούς διδασκαλίας της Ιστορίας η αναφορά και η σύνδεση των γεγονότων του παρελθόντος με εκείνα του παρόντος, με τους περιορισμούς που θέτει κάθε φορά η επιστημονική εγκυρότητα και μεθοδολογία.

Η αυτοσυνειδησία των μαθητών επίσης ενισχύεται με τη σταθερή αναφορά στα βασικά χαρακτηριστικά του λαού και του χώρου, θεωρούμενα σε συνάρτηση με αυτά άλλων λαών.

Κατά τη διδασκαλία είναι αυτονόητο ότι πρέπει να τονίζεται η διάσταση του χώρου και του χρόνου, που επιτρέπει στους μαθητές να εντάσσουν τα γεγονότα σε οργανικά σύνολα: ο χώρος αποτελεί καθοριστικό παράγοντα των δραστηριοτήτων και της τεχνολογίας των ανθρώπων και η σχέση του με το χαρακτήρα των πολιτισμών είναι ουσιαστική. Ο χρόνος, από την άλλη μεριά, επιτρέπει την οργάνωση και παρουσίαση των γεγονότων σε λογική ακολουθία. Με το θέμα του χρόνου σχετίζεται και αυτό της ιστορικής διάρκειας: Οι ιστορικές μεταβολές, για παράδειγμα, είναι ταχύτατες στην εποχή μας αλλά υπήρξαν αργές κατά τη διάρκεια της προϊστορίας ή της αρχαιότητας. Ο χρόνος ενός απλού συμβάντος είναι σύντομος, ο χρόνος των κοινωνικών αλλαγών στο πλαίσιο ενός πολιτισμού μακρύτερος και ο χρόνος των πολιτισμών πολύ μακρός. Τη σχέση του τόπου, του χρόνου, της ιστορικής διάρκειας και της δράσης πρέπει να επισημαίνει ιδιαίτερα ο διδάσκων κατά τη διδασκαλία.

Ακόμα, πρέπει να δίνεται έμφαση στη διευκρίνιση βασικών ιστορικών όρων (π.χ. κίνημα, εξέγερση, επανάσταση, παλινόρθωση, εξέλιξη, ακμή, παρακμή) καθώς και στην κατά το δυνατόν σαφή και ακριβή έκφραση των μαθητών. Τέλος, όπως καθίσταται σαφές και από τους σκοπούς και στόχους του Πλαισίου Προγράμματος Σπουδών, η παροχή έτοιμων γνώσεων και η απομνημόνευση θα πρέπει να περιορίζονται μέχρι του σημείου που επιτρέπουν την απρόσκοπτη ενεργοποίηση των μαθητών στην κατανόηση των ιστορικών προβλημάτων και την προαγωγή της κριτικής σκέψης.

3. Διδακτικές-Μαθησιακές δραστηριότητες

Το μάθημα της Ιστορίας, λόγω της ιδιομορφίας του, παρέχει αρκετές ευκαιρίες για πολλαπλές προσεγγίσεις της διδακτέας ύλης με την ανάπτυξη ποικίλων δραστηριοτήτων. Οι δραστηριότητες αυτές εντάσσονται στη διαδικασία της διδασκαλίας και μπορεί να γίνονται μέσα ή έξω

από το χώρο του σχολείου και να αφορούν συγκεκριμένη διδακτική ενότητα ή έναν αριθμό διδακτικών ενοτήτων, περιορισμένο ή ευρύτερο. Είναι αυτονόητο ότι κάθε δραστηριότητα σχεδιάζεται με βάση το περιεχόμενο της ύλης που διδάσκεται και αποσκοπεί στην παροχή ευκαιριών όχι μόνο για καλύτερη κατανόηση του περιεχομένου αλλά και για συσχετισμό και αξιοποίηση συναφών γνώσεων, ενδιαφερόντων, κλίσεων και δεξιοτήτων των μαθητών. Εκτός από το περιεχόμενο της διδασκόμενης ενότητας, σκόπιμο είναι να λαμβάνονται υπόψη τόσο οι διδακτικοί στόχοι όσο και η μέθοδος διδασκαλίας που έχει υιοθετηθεί, ώστε η επιλεγόμενη δραστηριότητα να μην είναι αποκομμένη από την υπόλοιπη διδακτική διαδικασία.

Πολλές από τις δραστηριότητες μπορεί να έχουν ως αφετηρία το διδασκόμενο μάθημα, είναι όμως δυνατόν να προωθούν τη διαθεματική του προσέγγιση και έτσι να συνδέουν την Ιστορία με ζητήματα που πραγματεύονται άλλες επιστήμες ή με γεγονότα και καταστάσεις της καθημερινής ζωής. Οι δραστηριότητες μπορεί να είναι ατομικές ή ομαδικές και, εφόσον στοχεύουν στη βελτίωση της διδασκαλίας, παρέχουν και στοιχεία για την ανατροφοδότησή της. Αυτό όμως δεν σημαίνει ότι κατά την πραγματοποίησή τους επιχειρείται κατ' ανάγκην και αξιολόγηση των μαθητών, εφόσον είναι δυνατόν να απαιτούνται ικανότητες, κλίσεις και ενδιαφέροντα που ενδεχομένως δεν σχετίζονται με το μάθημα της Ιστορίας.

Οι παρακάτω προτεινόμενες δραστηριότητες χωρίζονται συμβατικά σε δύο κατηγορίες: στις δραστηριότητες που σχετίζονται άμεσα με τη διδασκαλία μιας ενότητας και δεν απαιτούν ειδική προετοιμασία, τουλάχιστον από τους μαθητές, και σ' αυτές που μπορεί να οργανωθούν είτε για ειδικές διδακτικές ενότητες (π.χ. μαθήματα τέχνης) είτε για ευρύτερη διδακτική ύλη και προϋποθέτουν ειδική προετοιμασία. Η καταγραφή που έχει γίνει, δεν περιορίζει τους διδάσκοντες, οι οποίοι μπορούν να επινοήσουν άλλες δραστηριότητες, ανάλογα με τις ιδιαίτερες ανάγκες των μαθητών τους, τις ειδικές συνθήκες του σχολείου ή της περιοχής τους, ή ακόμα και τα προσωπικά τους ενδιαφέροντα.

α. Δραστηριότητες χωρίς ειδική προετοιμασία των μαθητών

- Παρατήρηση και «ανάγνωση» ιστορικών χαρτών, χρονολογικών πινάκων και διαγραμμάτων.
- Παρατήρηση, «ανάγνωση» και ερμηνεία στατιστικών πινάκων.
- Καταγραφή όρων (ορολογίας) που είναι απαραίτητοι για την προσέγγιση ιστορικών προβλημάτων.
- Καταγραφή και ταξινόμηση ιστορικών γεγονότων και ενεργειών των ιστορικών προσώπων σύμφωνα με κάποιο κριτήριο (π.χ. χρόνου) και σύνταξη σχετικών πινάκων.
- Καταγραφή και ταξινόμηση στοιχείων ενός πολιτισμού σύμφωνα με κάποιο κριτήριο (π.χ. οικονομία).
- Καταγραφή, ταξινόμηση και σύγκριση στοιχείων διαφορετικών πολιτισμών ή διαφορετικών ιστορικών περιόδων.
- Καταγραφή και επιλογή κριτηρίων για την αξιολόγηση ενός ιστορικού γεγονότος.
- Διατύπωση απόψεων και αξιολογικών κρίσεων για τις πράξεις των δρώντων προσώπων. Οι αξιολογικές κρίσεις πρέπει να διατυπώνονται μόνο σε σχέση με την εξεταζόμενη δραστηριότητα του δρώντος προσώπου (π.χ. πολιτική απόφαση, στρατηγική κλπ) και να μην εκτρέπονται σε ηθικολογικές γενικότητες.
- Διατύπωση ερευνητικών ερωτημάτων για ιστορικά γεγονότα και καταστάσεις.
- Περιληπτική παρουσίαση γεγονότων και καταστάσεων.
- Παρατήρηση και «ανάγνωση» εικόνων και έργων τέχνης.
- Σχολιασμός κειμένων-ιστορικών πηγών.
- Σχολιασμός λογοτεχνικών κειμένων.
- Σχολιασμός άρθρων από εφημερίδες και περιοδικά, με θέματα που σχετίζονται προς τη διδασκόμενη ενότητα.
- Διατύπωση κρίσεων για την αξιοπιστία ιστορικών πηγών.
- Διατύπωση προβλημάτων και αναζήτηση λύσεων.
- Οργάνωση σχεδίου δράσης για τη διερεύνηση και την επίλυση προβλημάτων.
- Προσδιορισμός των κριτηρίων ή των προϋποθέσεων που απαιτούνται για την επίλυση συγκεκριμένων προβλημάτων.
- Διατύπωση συμπερασμάτων μετά από την προσπάθεια επίλυσης ιστορικών προβλημάτων.
- Αναγωγές στη σύγχρονη ιστορική πραγματικότητα.
- Προσπάθεια ερμηνείας των ιστορικών γεγονότων με αναγωγές σε θεωρίες και αρχές.

β. Δραστηριότητες με ειδική προετοιμασία

- Καταγραφή και κατηγοριοποίηση ιστορικών γεγονότων, πράξεων και καταστάσεων μιας ευρείας ιστορικής περιόδου.
- Καταγραφή πληροφοριών από πρόσωπα που έζησαν ένα σύγχρονο ιστορικό γεγονός.
- Καταγραφή και παρουσίαση λαογραφικών στοιχείων μιας περιοχής και εξαγωγή συμπερασμάτων για τον υλικό πολιτισμό, το βιοτικό επίπεδο και τις νοοτροπίες των ανθρώπων.
- Καταγραφή των ονομασιών διαφόρων περιοχών, οδών, πλατειών κ.λπ. σε συνάρτηση με ιστορικά γεγονότα ή εποχές.
- Παρουσίαση ενός σύγχρονου ιστορικού γεγονότος, με βάση τις πληροφορίες της προφορικής ιστορίας.
- Οργάνωση και πραγματοποίηση θεατρικής παράστασης με ιστορικό περιεχόμενο.
- Οργάνωση σχεδίου επίσκεψης σε αρχαιολογικούς χώρους ή μουσεία.
- Αξιοποίηση μουσειοσκευών για την προετοιμασία επισκέψεων σε μουσεία.
- Γραπτή έκθεση ιστορικών γεγονότων με τη μορφή χρονικού.
- Ανάπλαση ιστορικών γεγονότων με πρωτότυπο-λογοτεχνικό τρόπο.
- Κατασκευή χαρτών, σχεδίων και μοντέλων.
- Ιστορική έρευνα σε χώρους ή αρχεία της περιοχής και εκπόνηση σύντομων ιστορικών μελετών.
- Οργάνωση εκθέσεων με ιστορικά θέματα.

Ε. ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΗΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ

1. Μορφές αξιολόγησης

Η αξιολόγηση διακρίνεται σε διαγνωστική, διαμορφωτική και αθροιστική. Η διαγνωστική και η αθροιστική αξιολόγηση συνδέονται με την ανάγκη ελέγχου του γνωστικού, κυρίως, επιπέδου των μαθητών, πριν και μετά τη διδασκαλία μιας ενότητας ή ενός συνόλου ενοτήτων, και σχετίζονται περισσότερο με τον έλεγχο του βαθμού επί-

τευξης των διδακτικών στόχων. Για το σκοπό αυτό μπορεί να ανατίθενται στους μαθητές δραστηριότητες ή συνθετικές εργασίες, οι οποίες αφενός συμβάλλουν στην ενεργητική μάθηση και αφετέρου βοηθούν στη διαπίστωση της ικανότητας του μαθητή να αξιοποιεί τις γνώσεις του για την επίλυση προβλημάτων. Οι διάφορες μορφές προφορικής και γραπτής εξέτασης μπορεί να εναλλάσσονται, προσαρμοσμένες στις απαιτήσεις των διδακτικών στόχων και του περιεχομένου κάθε ενότητας. Για τον έλεγχο της επίτευξης συναισθηματικών διδακτικών στόχων, προσφορότερη κρίνεται η μέθοδος της παρατήρησης των συμπεριφορών των μαθητών.

Η διαμορφωτική αξιολόγηση επιτρέπει στον εκπαιδευτικό να προβαίνει σε ενδεχόμενες τροποποιήσεις της διδακτικής του στρατηγικής και να προσφέρει συμπληρωματική βοήθεια στους μαθητές που έχουν ανάγκη, εξατομικεύοντας τις διδακτικές του ενέργειες. Η διαμορφωτική αξιολόγηση είναι ανάγκη να έχει διερευνητικό χαρακτήρα, ώστε οι μαθητές να έχουν την ευκαιρία να προσεγγίζουν την ιστορική πραγματικότητα με βάση τις εμπειρίες τους, τις νοητικές τους δομές και τις αντιλήψεις τους. Αυτό σημαίνει ότι η μαθησιακή διαδικασία πρέπει να ενθαρρύνεται μάλλον παρά να ελέγχεται, για να μπορέσει ο μαθητής να οδηγηθεί σε μια ενεργητική διαδικασία διερεύνησης των ιστορικών γεγονότων.

Με τη διαμορφωτική αξιολόγηση πρέπει να καταβάλλεται προσπάθεια εντοπισμού και καταγραφής των διεργασιών σύλληψης και ερμηνείας των ιστορικών γεγονότων, ώστε να ακολουθεί η παρέμβαση του διδάσκοντος και ενδεχομένως η τροποποίηση στις μεθόδους και τεχνικές διδασκαλίας. Με τον τρόπο αυτό η αξιολόγηση συμβάλλει στη βελτίωση της ποιότητας της διδασκαλίας και όχι μόνο στην καταγραφή των μετρήσιμων αποτελεσμάτων της.

2. Σκοποί και τεχνικές αξιολόγησης

Η αξιολόγηση, ως βασικό στοιχείο της διδακτικής διαδικασίας, αποτελεί κυρίως μέσο ανατροφοδότησης της διδασκαλίας, αφού πληροφορεί για την επιτυχία ή αποτυχία των ακολουθούμενων μεθόδων και την αποτελεσματικότητα των υιοθετούμενων στρατηγικών μάθησης και διδασκαλίας.

Η αξιολόγηση στοχεύει και στον έλεγχο της απόκτησης γνώσεων και την ανάπτυξη δεξιοτήτων από μέρους των μαθητών. Με την αξιολόγηση επιδιώκεται να διαπιστωθεί όχι μόνο η έκταση αλλά και το βάθος των γνώσεων που αποκτά ο μαθητής δηλ. όχι μόνο τι γνωρίζει αλλά και κατά πόσο μπορεί να χρησιμοποιεί τις γνώσεις που απόκτησε, ώστε να είναι ικανός να ερμηνεύει γεγονότα ή φαινόμενα, να αξιολογεί καταστάσεις, να εξάγει συμπεράσματα, να προβαίνει στην επίλυση προβλημάτων κτλ.

Σε ό,τι αφορά τις τεχνικές αξιολόγησης των αποτελεσμάτων της διδασκαλίας μιας συγκεκριμένης ενότητας, αυτή μπορεί να γίνεται με ανάθεση εργασιών στους μαθητές, με ερωτήσεις, με φύλλα αξιολόγησης και άλλους τρόπους τους οποίους μπορεί να επινοήσει ο διδάσκων. Η αξιολόγηση για τη διαπίστωση της επίτευξης διδακτικών στόχων ευρύτερων ενοτήτων από τους μαθητές, μπορεί να γίνεται με τη μορφή γραπτών εξετάσεων, που θα περιλαμβάνουν ερωτήσεις (ανοιχτού ή κλειστού τύπου), τις οποίες συντάσσει ο διδάσκων με βάση το επίπεδο της τάξης και τους στόχους της διδασκαλίας .

Τα θέματα που θα δίνονται στους μαθητές, ανάλογα με το διατιθέμενο χρόνο για να απαντηθούν, θα πρέπει να προέρχονται από όλη την εξεταζόμενη ύλη, να περιλαμβάνουν διαφόρων τύπων ερωτήσεις, ώστε να ανιχνεύονται, με τον τρόπο αυτό, ποικίλες ικανότητες των μαθητών.

Σε κάθε περίπτωση πάντως δεν πρέπει η αξιολόγηση να εξελίσσεται σε αυτοσκοπό. Ο σκοπός των ποικίλων ερωτήσεων, ασκήσεων και άλλων δραστηριοτήτων είναι να υπηρετήσουν τη διδασκαλία του μαθήματος και όχι να την υποκαταστήσουν.

Η απόφαση αυτή να δημοσιευθεί στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως.

Αθήνα, 30 Σεπτεμβρίου 2002

Ο ΥΠΟΥΡΓΟΣ

ΠΕΤΡΟΣ ΕΥΘΥΜΙΟΥ

ΑΠΟ ΤΟ ΕΘΝΙΚΟ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟ